

Socialstyrelsen

Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge

En guide til plejefamilier
– om forebyggelse, opsporing
og håndtering

Viden til gavn

Kolofon

Udgivelse: Socialstyrelsen
Udgivelsesår: 2018
Materialet er samlet og redigeret af Socialstyrelsen
Layout/design: Mouret.dk
Illustrationer: Peter Dam

Download eller se sti til rapporten på
socialstyrelsen.dk/born/overgreb
Der kan frit citeres fra rapporten med
angivelse af kilde.
Tryk ISBN: 978-87-93407-93-0
Digital ISBN: 978-87-93407-94-7

Indhold

Indledning	2
Introduktion til guiden	5
DEL 1	
Ord og begreber i materialet	8
Begreberne vold og seksuelle overgreb	9
Refleksionsøvelse	10
Forebyggelse – at forhindre overgreb	11
Inspiration – understøttelse af den indre og ydre forebyggelse	12
Opsporing – at opdage overgreb	15
Oversigt	18
Inspiration – at tale med børn	24
Refleksionsøvelse	26
Håndtering – at stoppe overgreb	27
Inspiration – systematiske observationer	29
DEL 2	
Børn og unges seksuelle udvikling	38
Vold	42
Skadevirkninger efter overgreb	44
Børn med seksuelt grænseoverskridende adfærd	48
Grooming – en krænkers manipulation af et barn	52
De forskellige instansers opgaver	54
Lovgivning	59
Links til supplerende materialer	62
Litteratur	64

Indledning

Denne guide er skrevet til jer, der er plejefamilier for børn og unge mellem 0-18 år – i fuldtidspleje eller aflagtning. Guiden har som overordnet formål at forhindre, at børn udsættes for vold eller seksuelle overgreb eller opdage overgrebene så tidligt som muligt.

Som plejefamilie yder I en vigtig indsats hver eneste dag. I arbejder for at skabe trygge rammer for jeres plejebørn og styrke deres personlige udvikling, så de bliver harmoniske og i stand til at klare sig og indgå i fællesskaber med andre børn og voksne.

Børn anbragt i en plejefamilie er ofte udsatte børn. Mange har oplevet svære familiemæssige forhold, f.eks. forældres misbrugsproblemer eller psykiske vanskeligheder. De har ofte erfaringer med omsorgssvigt og brudte relationer. De fleste plejebørn har derfor også et særligt behov for opmærksomhed og omsorg. Det behov kan medvirke til, at nogle børn kan være ukritiske i deres kontakt med andre mennesker og have svært ved at sætte grænser og afgrænse sig selv. Det øger desværre risikoen for at blive udsat for vold eller seksuelle overgreb.

Det er langt fra alle plejebørn, der udsættes for overgreb. Men nogle plejebørn bliver anbragt, fordi det er blevet kendt, at de har været udsat for overgreb. Andre børn fortæller først om overgreb, de har været udsat for, når de føler sig trygge f.eks. hos en plejefamilie. Der er også eksempler på, at overgreb mod plejebørn sker eller fortsætter under anbringelsen. Det kan være, når barnet er hjemme på samvær, eller det kan foregå i de relationer og venskaber, barnet er blevet en del af.

Vi kan ikke altid vide, hvilke plejebørn der har været eller bliver udsat for overgreb. Det er derfor nødvendigt, at I, der arbejder som plejefamilie, har viden om temaet vold og seksuelle overgreb mod børn og unge. Overgreb kan være et særligt udfordrende tema for jer, fordi I er sammen med plejebarnet i jeres eget hjem, hvor I lever med jeres egen familie, og I opbygger følelsesmæssige bånd til plejebarnet.

Nogle plejeforældre har en faglig uddannelse, som kan anvendes i arbejdet som plejefamilie, mens andre går til opgaven med en personlig ballast og et tilbud om en tryk familiær ramme. Uanset hvilken baggrund I har, kan vold og seksuelle overgreb være et tema, der er følelsesmæssigt vanskeligt at forholde sig til. Det kan være komplekst og dilemmafyldt. Som plejefamilie arbejder I ofte alene. I har ikke kollegaer i dagligdagen, som I kan drøfte en bekymring med, eller få sparring af, når I bliver usikre eller i tvivl.

Denne guide skal bidrage til:

- At give jer viden om overgrebsområdet
- At give jer redskaber til at forebygge og opdage overgreb
- At give jer kendskab til handlemuligheder og handlepligt, hvis I får mistanke eller viden om overgreb
- At give jer overblik over de forskellige instansers opgaver, når der opstår mistanke eller viden om overgreb

Guiden er udarbejdet af Socialstyrelsen, SISO – Videnscenter for sociale indsatser ved vold og seksuelle overgreb mod børn. Tak til de plejefamilier og samarbejdspartnere, der har bidraget til materialet med gode input, overvejelser og kommentarer.

Introduktion til guiden

Guiden er opdelt i to dele.

Man kan læse den sammenhængende fra start til slut, eller udvælge enkelte kapitler eller afsnit. Undervejs i guiden vil der blive præsenteret værktøjskasser og spørgsmål, som I kan bruge til refleksion og konkret inspiration i jeres arbejde.

Første del

Første del beskriver, hvordan I som plejefamilie kan arbejde med temaet overgreb i jeres dagligdag. Denne del er opdelt i tre temaer: forebyggelse af overgreb, opsporing af overgreb og håndtering af overgreb.

Det første kapitel om forebyggelse giver inspiration til, hvordan I som plejefamilie kan bidrage til at forhindre, at jeres plejebarn udsættes for overgreb, eller forebygge at det bliver udsat for overgreb igen. Det andet kapitel om opsporing giver redskaber til, hvordan I kan opdage, hvis jeres plejebarn har været eller bliver udsat for overgreb. Vi kalder det opsporing for at signalere, at der er tale om en aktiv rolle, hvor I er opmærksomme og undersøgende, hvis barnet viser tegn på mistrivsel. Det tredje kapitel om håndtering oplyser om handlemuligheder og handleforpligtelser, hvis I har mistanke om, at jeres plejebarn bliver udsat for overgreb. Det er vigtigt at vide, hvilke slags handlinger I skal foretage i hvilke situationer.

I første del henvises der til afsnit i anden del, som I med fordel kan læse, hvis I gerne vil vide mere om et bestemt emne.

Anden del

Anden del supplerer første del med mere detaljerede beskrivelser af emner som for eksempel børns seksualitet, vold mod børn, skadevirkninger efter overgreb, børn med bekymrende seksuel adfærd m.m. Det er vigtige emner, der kan hjælpe jer til at skærpe jeres opmærksomhed og viden om overgreb mod børn.

Første del

Ord og begreber i materialet

I materialet omtales både børn og unge som 'børn' eller 'plejebørn', medmindre der specifikt er tale om unge.

Vi benævner den kommunale medarbejder, der har ansvaret for sagsbehandling som 'myndighedsrådgiver' og den kommunale medarbejder, der har ansvar for vejledning af plejefamilier som 'familieplejekonsulent'.

Materialet handler både om fysisk og psykisk vold, samt seksuelle overgreb mod børn og unge.

Når vi bruger ordet 'overgreb', taler vi både om psykisk vold, fysisk vold og seksuelle overgreb

'Refleksionsøvelse'

Tænk over spørgsmålene eller diskuter dem med din partner eller din netværksgruppe

'Inspiration'

Her kan du få ideer til, hvordan du kan gribe opgaven an i praksis

'Mere viden'

Her kan du se, hvor du kan læse mere om de enkelte emner

'Vær opmærksom på'

Her beskrives kort og præcist centrale budskaber

Begreberne vold og seksuelle overgreb

Dette inspirationsmateriale handler både om vold mod børn og om seksuelle overgreb mod børn. Vold kan både være fysisk og psykisk.

- Psykisk vold kan f.eks. være at blive ydmyget, kaldt negative navne, blive udelukket med tavshed, blive truet med at blive smidt ud eller blive låst inde.
- Fysisk vold kan f.eks. være at blive skubbet, rusket, revet i håret, brændemærket, slået eller sparket.
- Seksuelle overgreb kan både bestå af blottelser, berøringer og seksuelle handlinger som samleje m.m. Det kan også være børn, der overværer voksnes seksuelle aktiviteter med hinanden, eller at der bliver vist pornofilm, mens børn ser på.

I daglig tale, i undersøgelser, i straffeloven og i medierne bruges mange forskellige ord om voldelige og seksuelle overgreb. Det kan være seksuelle overgreb, seksuelt misbrug, seksuelle krænkelser, incest, vold, mishandling, vanrøgt eller opdragelsesvold. De ord, man bruger, og den måde, man forstår dem på, har betydning for, hvad man får øje på, bekymrer sig over og reagerer i forhold til.

Vi bruger ordene vold og seksuelle overgreb for at signalere, at alle former for overgreb har vidtrækkende konsekvenser for børn og unge.

Overgreb mod børn kan finde sted i mange sammenhænge. Nogle børn udsættes for fysisk eller psykisk vold i deres eget hjem, eller de bliver vidne til, at de voksne udsætter hinanden for vold.

De fleste seksuelle overgreb begås af en person, som barnet kender i forvejen. Det vil sige en person, der befinder sig i barnets netværk, nære omgangskreds eller familie f.eks. forældre, fodboldtræner, søskendes kammerat, søskende, naboen eller andre børn og unge fra lokalsamfundet. Enkelte børn og unge udsættes for overgreb af ukendte personer. Det vil sige personer, de ikke kender i forvejen. Børn og unge kan også udsætte andre børn for seksuelt grænseoverskridende adfærd f.eks. søskende, klassekammerater eller unge fra lokalsamfundet¹.

Denne guide handler om at styrke jeres viden om overgreb og skærpe jeres opmærksomhed på de steder og relationer, hvor der kan være risiko for, at jeres plejebarn udsættes for overgreb.

¹⁾ Smallbone m.fl., 2008

Refleksionsøvelse

Det er vigtigt, at I som plejeforældre er bevidste om, hvordan I forstår overgreb. Jeres egen forståelse af overgreb har betydning for, hvad I får øje på, og dermed også hvordan I handler. Denne refleksionsøvelse kan skærpe jeres opmærksomhed på jeres egen forståelse af vold og seksuelle overgreb, f.eks. om I accepterer for meget, om I er blevet blinde for uhensigtsmæssig adfærd m.m.

Uanset hvilke personlige holdninger og normer I har, er det vigtigt at være opmærksom på jeres handleforpligtelse ved mistanke eller viden om overgreb mod et barn.

Læs mere i kapitel. 4 om underretningspligt

- *Hvornår synes du, at en handling er vold?*
- *Hvor går din grænse?*
 - *når et barn har fået en lussing?*
 - *når et barn er blevet taget hårdt i armen?*
 - *når et barn er blevet spærret inde?*
 - *når et barn er blevet truet med tæsk?*
 - *når et barn er blevet hånet eller ydmyget?*
- *Hvornår synes du at en adfærd er seksualiserende/krænkende?*
- *Er det okay at klappe et barn kærligt på numsen?*
- *Er det okay at børn og voksne bader sammen?*
- *Hvilken betydning har barnets alder?*
- *Hvor går jeres grænser?*
- *Hvornår bliver adfærden grænseoverskridende for jer?*

Forebyggelse – at forhindre overgreb

Det er en vigtig opgave at bidrage til, at børn ikke bliver udsat for overgreb. Som plejefamilie arbejder I formentlig allerede forebyggende. I sætter rammer for plejebarnet i jeres eget hjem. Derudover samarbejder I med dagtilbud, skole, familie og venner om at skabe fornuftige rammer for børnenes kontakt til hinanden og til de voksne, de omgås.

I arbejder også på at give barnet en tryk base, så det kan udvikle sig til et harmonisk menneske, der er i stand til at tage vare på sig selv og indgå i relationer med andre. Dette kapitel giver inspiration til, hvordan I som plejefamilie kan forstå begrebet 'forebyggelse' i forhold til overgreb, og hvordan I kan blive mere bevidste om forebyggelse som en del af jeres arbejde med plejebarnet.

Ydre og indre forebyggelse

Forebyggelse af overgreb mod børn kan ske på to forskellige måder: en 'ydre' og en 'indre'.

Når man forebygger ved at beskytte barnet bedst muligt imod en 'ydre fare', handler det om at sætte gode og tydelige rammer for barnet. Det kan være regler for, hvordan børn og unge er sammen i dagtilbud, skole og fritidsaktiviteter. Det kan også være jeres rammer for, hvem plejebarnet må være sammen med i sin fritid, hvornår det skal komme hjem, hvilken grad af opsyn I har med barnet, og hvilke regler der er for barnets brug af sociale medier osv. Kort sagt hvordan barnet bliver beskyttet mod voksne og børn, der har en voldelig eller grænseoverskridende adfærd eller hensigt.

Man kan også forebygge overgreb ved at understøtte noget 'indre' i barnet. Det handler om at hjælpe barnet med at forstå forskellige følelser, og styrke barnet i at kunne genkende egne følelser. Det kan f.eks. være at hjælpe barnet med at kunne kende forskel på, hvad det selv har lyst til og ikke lyst til samt at mærke og udtrykke egne behov. Ved at forstå og genkende følelser lærer barnet også at genkende andres følelser. Det oparbejder en forståelse for, hvordan andre har det. Denne forståelse for egne og andres følelser er en forudsætning for at kunne lære at sætte grænser på en god og hensigtsmæssig måde.

Det har stor betydning, at I taler med barnet og lærer det, hvordan man er sammen med andre mennesker. Derudover har det betydning for plejebarnet at kunne se og mærke, hvordan I er sammen med hinanden og sammen med plejebarnet, hvordan I giver udtryk for følelser, respekterer andres grænser og løser konflikter. På den måde kan plejebarnet spejle sig i jeres adfærd.

Inspiration – understøttelse af den indre og ydre forebyggelse

For at kunne støtte plejebarnets færden i verden samt plejebarnets personlige udvikling er det vigtigt, at I er opmærksomme på, hvad barnet kan, ved og forstår i forhold til sig selv og andre mennesker, og at I er opmærksomme på, hvordan I selv påvirker jeres plejebarn med jeres adfærd og kontakt med barnet.

I kan med fordel være opmærksomme på, om plejebarnet kender til almindelige omgangsformer og uskrevne regler for kontakt med andre mennesker. I kan f.eks. tale med barnet om:

- Hvordan er man sammen med andre mennesker? Hvad det vil sige, at man kender nogen, hvad man mener med at være venner, og hvad det betyder at være kærestes. Hvad er forskellen på bekendte, venner og kærestes?
- Hvordan kan man sige fra over for grænseoverskridende eller voldelig adfærd? Man kan sige stop, gå sin vej eller hente hjælp, hvis konflikten ikke umiddelbart kan løses, eller hvis den optrappes.
- Hvordan kan man se på andre mennesker, hvad de har lyst til? Det vil sige, hvad de vil være med til, hvornår en handling gør ondt eller er grænseoverskridende.
- Hvad er forskellen på det offentlige og det private rum? Det vil sige, hvad kan man foretage sig blandt mange mennesker, og hvilke handlinger hører hjemme i sammenhænge, hvor man er alene eller sammen med nogen, man er tæt på?
- Hvad vil det sige at have et privatliv? Hvad kan plejebarnet forvente af jer? Hvad forventer I af plejebarnet, f.eks. i forhold til dagbøger, låste døre, plejebarnets aftaler med andre mennesker uden for hjemmets fire vægge?
- Hvad er forskellen på gode og dårlige hemmeligheder? Det er sjovt at have gode hemmeligheder, som julegaver, overraskelser m.m. Dårlige hemmeligheder får man ondt i maven af.

Det er vigtigt at tale med barnet om de daglige erfaringer, det gør sig både i forhold til voksne og børn. Det kan være i børnehaven, i skolen og i forbindelse med fritidsaktiviteter. På den måde hjælper I barnet til at aflæse og forstå menneskers forskellige reaktionsmønstre.

Vær opmærksom på plejebarnets alder og modenhed. Det er vigtigt at skabe en hensigtsmæssig balance mellem barnets behov for at blive beskyttet på den ene side, og på den anden side få lov til at øve sig i at være sammen med andre mennesker på egen hånd.

Vær også opmærksom på, hvordan I selv påvirker plejebarnet. Et plejebarn kan have andre normer for berøring og kropskontakt, end I har. Det kan både have oplevet tæt, måske grænseoverskridende kropskontakt, og det kan have oplevet at blive afvist ved forsøg på kropskontakt. Hjælp plejebarnet med at forstå, at I godt kan have forskellige grænser. Jeres brug af drillerier, ironi, kærlige klap eller hårdhændede berøringer kan have en anden betydning for plejebarnet, end det har for jer. Støt barnet til at forstå, hvad jeres handlinger og udsagn betyder.

Det kan også være gavnligt at være opmærksom på jeres daglige rutiner og adfærd overfor plejebarnet, f.eks.:

- Hvem hjælper og taler med barnet om personlig hygiejne?
- Hvem putter plejebarnet i seng? Hvordan?
- Er der forskel på jeres adfærd overfor plejebarnet og jeres egne børn?
- Hvad er forskellen? Hvorfor er der forskel?

Forebyggelse

Det er en væsentlig forudsætning for at kunne understøtte barnets udvikling og forebygge overgreb, at man har viden om børns normale seksuelle udvikling og seksualitet. Hvis I vil læse mere om børns seksualitet og seksuelle udvikling, se afsnittene 'Børns seksualitet og seksuelle udvikling' i Anden del.

Afsnittet 'Vold' kan desuden give jer indsigt i, hvordan vold kan blive en adfærd og en måde at udtrykke sig på. Denne indsigt kan være gavnlig for jeres forebyggende arbejde.

Opsporing – at opdage overgreb

Børn, der bliver udsat for overgreb, skal ikke stå alene med ansvaret for, at det bliver opdaget. De har brug for voksne, der er opmærksomme på dem og hjælper dem ved at tage initiativ til kontakt og kommunikation. Overgreb har store konsekvenser for børns udvikling. De skal derfor opdages og stoppes så tidligt som muligt. Vi voksne må være særligt opmærksomme på, hvad der kan hjælpe os til at opspore overgreb mod børn.

Det har stor betydning, at I er åbne og undersøgende i forhold til udsagn, tegn og reaktioner hos plejebarnet, som giver jer mistanke om, at plejebarnet er udsat for overgreb. Jeres kontakt med barnet, jeres opmærksomhed på, hvordan barnet trives og begår sig i verden, samt jeres samtaler med barnet, kan være det, der skal til for at opdage og stoppe overgreb.

Jeres mistanke kan handle om, at nogen måske har udsat barnet for overgreb, før det flyttede ind hos jer. Det kan også være en mistanke om, at barnet (fortsat) bliver udsat for overgreb, enten ved kontakt med de biologiske forældre/stedforældre eller i det lokalsamfund, barnet er en del af. Det kan f.eks. være en usædvanlig kontakt til en voksen eller kontakt til 'uheldige' kammerater, som kan have en voldelig eller grænseoverskridende adfærd.

Det kan være en stor udfordring at opspore overgreb mod børn, fordi overgreb ofte foregår i det skjulte, og fordi der sjældent bliver talt om det, der foregår. Den, der begår overgrebet, kan sende en række direkte eller indirekte signaler, eksempelvis at barnet ikke må sige noget til nogen, eller at det kan have store konsekvenser, hvis barnet siger noget. Barnet er på den måde ofte overladt til selv at finde ud af, hvad det har været udsat for, og hvordan det skal forholde sig.

I kan som plejeforældre være i tvivl om, hvordan I skal tolke barnets adfærd, tegn og reaktioner, og I kan være usikre på, hvordan I kan spørge barnet. Det kan også være, at I har svært ved at forholde jer til temaet overgreb mod børn, fordi I bliver overvældet af følelser som f.eks. vrede eller beskyttertrang. Det kan gøre det svært at lytte til og

rumme barnets fortælling. Det er vigtigt, at I som plejeforældre forsøger at rumme plejebarnets beskrivelser af overgreb. I kan evt. forberede jer sammen med familieplejekonsulenten eller drøfte temaet i jeres erfaringsnetværk.

Vær opmærksom på, at der kan være særlige udfordringer forbundet med at opspore overgreb, der begås mod børn med handicap – læs mere om dette i Socialstyrelsens håndbog om overgreb mod børn med handicap (se litteraturlisten bagerst i materialet).

Børns tegn og reaktioner efter overgreb

Børn, der bliver udsat for overgreb, viser ofte på forskellig vis, at der er noget, der ikke er, som det skal være. Det kalder vi tegn og reaktioner på overgreb. Men børns tegn og reaktioner er som regel komplekse og flertydige. Det vil sige, at de kan forstås på mange måder. Dertil kommer, at børn er forskellige og reagerer forskelligt, hvis de udsættes for overgreb.

Reaktionen kan blandt andet afhænge af:

- Hvilken form for overgreb barnet har været udsat for
- Hvor ofte barnet har været udsat for overgreb
- Hvor gammelt barnet var, da det blev udsat for overgreb
- Hvem der udsatte barnet for overgreb
- Hvilke ressourcer og hvilket netværk, barnet har

Børns tegn og reaktioner kan både være fysiske, psykiske og sociale samt adfærdsmæssige.

Om de fysiske tegn

Fysiske tegn på overgreb kan være blå mærker, brandmærker eller rifter og sår ved kønsdele eller i mund og mundvige. Det vil sige, det man direkte kan se eller mærke på barnets krop.

Hvis I som plejefamilie observerer fysiske tegn hos plejebarnet, og der ikke er en kendt/naturlig forklaring på disse, er det vigtigt at reagere med det samme. Fysiske spor og skader forsvinder hurtigt. De skal derfor undersøges og dokumenteres umiddelbart efter, at de er observeret. I skal ikke selv dokumentere fysiske tegn. I skal i stedet underrette myndighedsrådgiveren i kommunen, der har ansvaret for at igangsætte det videre forløb – læs mere om underretninger i kapitel 4 om håndtering af overgreb.

Vær opmærksom på, at det langt fra er alle former for overgreb, der efterlader fysiske spor eller skader. Derfor kan der godt være grund til bekymring for, om barnet bliver udsat for overgreb, selvom der ikke er fysiske tegn og reaktioner.

Om de psykiske tegn

De psykiske tegn og reaktioner viser os noget om, hvordan barnet har det med sig selv og opfatter sig selv. Børn, der udsættes for overgreb, bliver påvirket i deres forståelse af sig selv, og det præger deres identitet. Derudover kan barnets forhold til nære omsorgspersoner påvirkes. Det vil sige barnets grundlæggende tillid til andre mennesker og barnets evne til at knytte sig til andre mennesker.

Mange børn der udsættes for overgreb, påtager sig ansvaret og skylden for overgrebene. Børnene finder forklaringer hos sig selv, og tænker, at det er dem, det er galt med. De bebrejder sig selv, at de ikke er i stand til at sige fra og lever derfor med en gennemgribende følelse af skyld og skam.

Barnets psykiske tegn og reaktioner kan f.eks. vise sig ved, at barnet har det svært med sig selv, at barnet er trist, indadvendt, isoleret, angstfuld osv.

Om de sociale og adfærdsmæssige tegn

Sociale og adfærdsmæssige tegn og reaktioner handler om de reaktionsmønstre, barnet har efter et overgreb. Det vil sige, hvordan barnet håndterer de følelser, overgrebet påfører det. Nogle børn isolerer sig eller skader sig selv f.eks. ved at skære i sig selv eller lave brændemærker. Andre børn kan udvikle en mere udadreagerende, aggressiv adfærd, hvor de f.eks. mobber andre børn. Små børn kan gennem tegning eller leg med dukker og ting ubevidst forsøge at illustrere, at de udsættes for overgreb. Der kan være tale om en leg, hvor de med dukkerne viser en seksuel eller voldelig aktivitet.

Det er særligt vigtigt at være opmærksom på børn, der pludselig ændrer adfærd. Det er nemlig et af de hyppigst forekommende tegn på, at et barn udsættes for overgreb. Det kan f.eks. være et indadvendt barn, der pludselig bliver påfaldende trist og indadvendt.

Oversigt over tegn og reaktioner på vold og seksuelle overgreb

I skemaet nedenfor kan I læse en række typiske eksempler på tegn og reaktioner, børn udviser, når de bliver udsat for henholdsvis vold eller seksuelle overgreb. Der er tale om opmærksomhedspunkter. Det betyder, at I ikke kan vide, om et barn har været udsat for overgreb, hvis det har én eller flere af de nævnte tegn og reaktioner. Omvendt kan I heller ikke være sikre på, at et barn uden disse tegn og reaktioner ikke har været udsat for overgreb.

I kan bruge listen til at skærpe jeres opmærksomhed. Jeres plejebarns eventuelle tegn og reaktioner kan føre til en mistanke hos jer om, at barnet bliver udsat for overgreb. Hvis barnet udviser flere eller mange af de nævnte tegn og reaktioner, er der grund til at være ekstra bekymret og opmærksom. Det er vigtigt, at I sammenholder de konkrete tegn og reaktioner med den viden, I ellers har om barnet, og at I observerer barnet, taler med barnet og drøfter jeres overvejelser med familieplejekonsulenten².

²⁾ Denne oversigt er udviklet af Socialstyrelsens Videnscenter SISO og er baseret på eksisterende viden om tegn og reaktioner ved vold og seksuelle overgreb.

Oversigt (fortsættes)

	Børn og unges mulige tegn og reaktioner ved voldelige overgreb	Børn og unges mulige tegn og reaktioner ved seksuelle overgreb
Fysiske tegn	<ul style="list-style-type: none">• Mærker efter slag• Brandmærker• Mærker efter kvælningsforsøg• Knoglebrud• Shaken baby syndrom (ruskevold) kan medføre hjerneskader, indre og ydre blødninger• Hyppige skadestuebesøg• Psykosomatiske smerter, det vil sige fysiske smerter, der har en psykisk årsag, f.eks. et barn, der ikke vil i skole og siger det har ondt i maven eller hovedet• Søvnvanskeligheder• Overreaktion på pludselige bevægelser og lyde	<ul style="list-style-type: none">• Rødme, kløe, rifter ved kønsdele• Sår/revner i mund og mundvige og sår/skader i mundhulen• Underlivslidelser• Manglende kontrol over afføring og vandladning• Mave- og fordøjelsesproblemer• Søvnvanskeligheder• Vanskeligheder med kropslig kontakt, berøring, manglende blufærdighed• Psykosomatiske smerter, det vil sige fysiske smerter, der har en psykisk årsag, f.eks. et barn, der ikke vil i skole og siger det har ondt i maven eller hovedet• Mangelfuld eller overdreven personlig hygiejne• Påfaldende kropslugt af eks. sæd• Tidlig seksuel aktivitet• Tidlig graviditet og abort• Forsøg på at tilbageholde fysisk udvikling, såsom at skjule bryster, menstruation, hårvækst osv.• Vanskeligheder med at synke, og bestemte fødevarer kan vække ubehag

	Børn og unges mulige tegn og reaktioner ved voldelige overgreb	Børn og unges mulige tegn og reaktioner ved seksuelle overgreb
Psykiske tegn	<ul style="list-style-type: none"> • Tristhed/tavshed • Indadvendthed/isolation • Utryk tilknytning • Mistillid til andre • Dissociation – en forsvarsmekanisme, hvor barnet "adskiller" krop og psyke, så det er til stede fysisk, men ikke mentalt • Lav selvfølelse • Hjælpeløshed, magtesløshed • Depression • Angst • Svært ved at løsrive sig fra forældre/løsriver sig for hurtigt • PTSD-symptomer (post traumatisk stress) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tristhed/tavshed • Indadvendthed/isolation • Utryk tilknytning • Mistillid til andre • Dissociation – en forsvarsmekanisme, hvor barnet "adskiller" krop og psyke, så det er til stede fysisk, men ikke mentalt • Lav selvfølelse • Hjælpeløshed, magtesløshed • Depression • Angst • Uforklarlig gråd • Mareridt • Skyldfølelse • Skamfølelse • Begyndende depression • Manglende identitetsfølelse • Forvirret omkring kønsidentitet • Hemmelighedsfuld, skamfuld • Identitetsvanskeligheder

	Børn og unges mulige tegn og reaktioner ved voldelige overgreb	Børn og unges mulige tegn og reaktioner ved seksuelle overgreb
Sociale og adfærdsmæssige tegn	<ul style="list-style-type: none"> • Ændring i adfærd • Vanskeligheder med at håndtere konflikter • Udadreagerende, aggressiv • Indadreagerende, isolation • Påklædning – skjuler blå mærker • Overtilpassethed – ”små voksne” • Koncentrationsvanskeligheder/indlæringsvanskeligheder • Tab af kompetencer • Hyperaktivitet, hypersensitivitet • Selvdestruktiv adfærd, spiseforstyrrelser, misbrug • Selvforskyldt smerte, banke hovedet ind i ting, trække hår/vipper af 	<ul style="list-style-type: none"> • Ændring i adfærd • Udadreagerende, aggressiv adfærd, mobning • Seksualiseret adfærd • Overdreven/tvangspræget onani • Lege, hvor seksuelle overgreb illustreres • Regredierende adfærd (adfærd fra tidligere udviklingstrin) og tab af kompetencer • Hyperaktivitet • Koncentrations-/indlæringsvanskeligheder • Følelse af frustration og vrede • Frygt/ modvilje mod bestemte personer/ steder • Selvdestruktiv adfærd, spiseforstyrrelser, misbrug • Selvforskyldt smerte, banke hovedet ind i ting, trække hår/vipper af • Udvikling af specielt kropssprog, kropsholdning, gangart, påklædning • Umotiveret gråd • Selvmordstanker • Pseudomodenhed

Mere viden

Nogle af de børn, der udsættes for overgreb, får skadevirkninger i kortere eller længere perioder. Hvis I vil vide mere om skadevirkninger efter overgreb – se afsnittet 'Skadevirkninger efter overgreb' i Anden del.

I kan også finde viden om nogle af de voksne, der begår seksuelle overgreb mod børn i afsnittet 'Grooming – en krænkers manipulation af et barn'. Derudover kan I læse om børn, der har seksuelt grænseoverskridende adfærd i afsnittet 'Børn med bekymrende seksuel adfærd' – i Anden del.

At tale med børn og unge om overgreb

Nogle børn fortæller selv, at de har været udsat for overgreb, andre børn forsøger at fortælle, hvad de har været udsat for, men det lykkes ikke for dem at få deres budskab frem. Mange børn forsøger slet ikke at fortælle om de overgreb, de har været udsat for. Enten fordi det er for svært, eller fordi de ikke kan beskrive, hvad de har været udsat for³.

Mange børn opfanger den stemning, der er omkring temaet overgreb, og fornemmer, at det er noget, man ikke taler om. Derfor er det vigtigt, at I hele tiden er nysgerrige, og spørger interesseret til plejebarnet.

Det kan være fortællinger, kommentarer, oplevelser, handlinger eller ritualer, som barnet udtrykker, eller viser jer. F.eks. lege der gentages, ritualer som barnet har indført, inden det kan gå i seng eller bestemte temaer, som barnets fortællinger ofte drejer sig om. Ved at spørge nysgerrigt kan I blive klogere på, hvad barnet er optaget af, og hvad barnets motiver og hensigter er. Barnets fortællinger og handlinger har ikke altid noget at gøre med overgreb, men nogle gange handler en særlig optagethed eller nogle spontane kommentarer om noget, der er hemmeligt og svært for barnet.

Vær opmærksom på, at jeres spørgsmål ikke bliver ledende. Det vil sige, at de ikke bliver stillet på en måde, så de (næsten) besvarer sig selv, eller at man kan svare ja eller nej til spørgsmålet. Stil i stedet åbne og nysgerrige spørgsmål, der lægger op til, at barnet formulerer sit eget svar. Husk at det ikke er jer, der skal forhøre barnet eller bevise, hvad det har været udsat for.

At give barnet mulighed for at betro sig

En forudsætning for, at plejebarnet kan betro sig til jer om overgreb er, at plejebarnet får tillid til jer, så det føler sig tryk ved at søge jeres hjælp. Derfor er det vigtigt, at I står til rådighed for plejebarnet, når det gerne vil tale med jer, og at I er parat til at lytte, når barnet vil fortælle jer noget. Også selvom det kommer frem på et uventet tidspunkt eller i en uventet sammenhæng.

Vær opmærksom på, at barnet muligvis 'afprøver' relationen til jer, for at se hvordan I reagerer, inden det betror sig om svære emner. Det kan barnet gøre ved at fortælle om noget, 'andre' har oplevet, eller om en oplevelse der minder om det, barnet gerne vil fortælle jer.

Plejebarnet har brug for at opleve, at I kan rumme dets fortælling. Det vil sige, at I lytter og spørger uden at give udtryk for hvis ansvar eller skyld, det er. Vær opmærksom på ikke at give udtryk for de voldsomme følelser, I selv kan blive ramt af, hvis barnet betror sig til jer. Det kan f.eks. være vrede mod den, der har begået overgrebet eller en stærk trang til at beskytte og befri barnet for den ubehagelige oplevelse.

Nogle børn vil indlede en fortælling med at sige: Jeg vil gerne fortælle dig noget, men du må ikke sige det til nogen. Det kan I ikke love barnet, fordi plejefamilier har skærpet underretningspligt og skal bidrage til at barnet får hjælp, hvis det udsættes for overgreb. Hvis I lover barnet tavshed og bryder dette løfte ved at tale med en familieplejekonsulent eller en myndighedsrådgiver, kan barnet få en oplevelse af at blive svigtet af jer. I kan i stedet sige: Jeg kan ikke love dig ikke at sige det til nogen, men jeg kan love dig, at jeg vil hjælpe dig og passe på dig...
Læs mere om underretningspligt i kapitel 4.

Særligt om små børn

Et lille barn kan have svært ved at forstå, hvad der er sket, hvis det har været udsat for overgreb. Det er ikke udviklingsmæssigt parat til at forstå, hvad et overgreb er. Overgrebet bliver ikke forklaret eller beskrevet med ord for barnet. Derfor ved barnet sandsynligvis ikke, at det har været udsat for en grænseoverskridende handling. Det gør det svært for barnet at gengive, hvad der er sket. Små børns fortællinger om overgreb kan fremstå fantasifulde og usammenhængende. Det er ikke nødvendigvis et udtryk for, at barnet ikke taler sandt, eller at det er noget, det har fundet på⁴.

Kontakt familieplejekonsulenten eller myndighedsrådgiveren, hvis I er i tvivl om, hvordan I kan forstå barnets udsagn. Læg også mærke til barnets kropssprog og eventuelle adfærdssændringer.

Særligt om større børn

Et større barn kan være bange for, at voksne vil møde det med mistro. Det kan skamme sig og føle, at det selv er skyld i overgrebene. Barnet kan måske være bange for at såre sin familie eller omgangskreds ved at fortælle om overgrebene. Det kan også frygte, at den, der har begået overgrebet, vil blive straffet, hvis overgrebet bliver kendt. Nogle børn har (endnu) ikke mødt nogen voksne, som de synes, de kunne tale med om overgrebet⁵.

Oplysning og rådgivning

I kan med fordel fortælle barnet, at der også er mulighed for at tale med andre end jer, og at de kan søge rådgivning og oplysninger udenfor plejefamilien. Mange børn og unge kender ikke deres rettigheder og ved eksempelvis ikke at det er forbudt for forældre at slå deres børn. Børn kan bl.a. søge hjælp og rådgivning hos Red Barnet, Børnetelefonen/Børnechatten, samt hos Sex og Samfund. Se kontaktoplysninger bagerst i materialet.

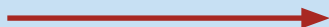
⁴) Katrine Zeuthen, 2009

⁵) Jensen, 2005

Inspiration – at tale med børn

Hvis plejebarnet gentagne gange tager tilløb til at fortælle, men går i stå, kan det være en ide at skabe en situation, hvor der er ro og opmærksomhed. Det kan man f.eks. gøre ved at gå en tur eller at køre en tur i bilen.

Hvis plejebarnet har en adfærd eller kommer med udsagn, der undrer og bekymrer jer, kan I spørge nysgerrigt og interesseret til den konkrete adfærd eller det konkrete udsagn, f.eks.:

- Det, du lige sagde om at gå i bad med far – kan du ikke sige lidt mere om det?
- Hvor har du set det, du har tegnet?
- Hvem har du lært det ord af?

Hvis barnet ikke har lyst til at tale, så respekter barnets grænser, men vend tilbage til emnet næste gang, der viser sig en lejlighed.

Husk også at vende tilbage til plejebarnet, hvis I bliver opmærksomme på, at I har overset eller afvist barnets forsøg på at tale med jer. I kan for eksempel sige: Jeg har tænkt over det, du sagde forleden ...

Vær opmærksom på, at børn, der har erfaring med overgreb fra voksne, måske ikke er blevet hjulpet til at tale om de følelser, overgrebet var forbundet med (skyld, skam, frygt, smerte osv). Derfor er det vigtigt at sætte ord på relevante følelser, når barnet fortæller, f.eks.: Hold da op, du må have været bange...

Refleksionsøvelse

Det er vigtigt, at I som plejefamilie er opmærksom på, hvordan I selv har det med at tænke på, at nogle børn bliver udsat for overgreb. Jeres eget forhold til temaet har betydning for, hvad I får øje på, og det har betydning for jeres plejebarns mulighed for at tale med jer om overgreb. Denne refleksionsøvelse kan skærpe jeres opmærksomhed på jeres eget forhold til overgreb.

- *Hvordan har I det med temaet overgreb?*
- *Hvordan er jeres opmærksomhed på udsagn, tegn og reaktioner hos jeres plejebarn, der kan give mistanke om overgreb?*
- *Hvordan har I det med at tale med jeres plejebarn om overgreb?*
- *Hvordan har jeres egne normer og grænser indflydelse på måden, I møder jeres plejebarn, hvis der er mistanke om overgreb?*

Håndtering – at stoppe overgreb

Dette kapitel handler om, hvordan I som plejefamilie skal forholde jer, hvis I får mistanke eller viden om et overgreb mod jeres plejebarn. Det vil sige, hvilke handlemuligheder og handleforpligtelser I har.

Når I som plejefamilie får mistanke eller viden om, at et plejebarn bliver udsat for overgreb, er det vigtigt, at I reagerer og handler. Der kan være forskellige grader af viden om, hvad barnet har været udsat for. Eksempelvis en diffus fornemmelse af, at der er noget galt eller en konkret viden på baggrund af, hvad barnet selv har fortalt. Graden af viden vil have betydning for, hvordan I som plejefamilie skal reagere. Inden I handler, er det også vigtigt, at I overvejer, hvem I eventuelt mistænker for at begå overgreb mod barnet. Der er nemlig forskellige opmærksomhedspunkter og handleveje, alt efter hvem I mistænker; forældre, et andet barn eller andre.

Barnets behov for støtte

Uanset hvilken viden, I har, og hvilke handlinger, I skal foretage, har jeres plejebarn brug for jeres opmærksomhed og støtte gennem hele forløbet. Der er brug for, at I er opmærksomme på, hvordan barnet har det, hvordan det oplever situationen, samt hvilke behov det har. Barnet kan have brug for støtte til at sætte ord på modsatte følelser som bekymring, vrede, loyalitet, skam, usikkerhed m.m. Det kan have brug for, at I lytter og anerkender dets følelser, uden at tage stilling til hvis ansvar eller skyld det er. Derudover er det vigtigt, at støtte barnet til at fastholde en normal hverdag i det omfang det er muligt, og møde barnet som et helt menneske og ikke kun som et barn, der har været udsat for overgreb.

Forløbet i en overgrebssag

Der kan være stor forskel på, hvordan en sag om overgreb forløber. I nogle tilfælde kan I gennem meget lang tid have en fornemmelse af, at der er noget helt galt i barnets liv, men det er svært at få afdækket, hvad fornemmelsen bunder i, eller få be- eller afkræftet, om der er tale om et overgreb. Det kan være frustrerende for jer at have ansvar for et barn, der ikke er i trivsel, og samtidig have en oplevelse af, at det er svært at ændre på. Her er det vigtigt at være i tæt kontakt med familieplejekonsulenten, så I kan blive vejledt og bekræftet i, at I gør dét, en plejefamilie skal gøre.

I andre tilfælde kan sagen udvikle sig meget hurtigt fra at handle om en diffus bekymring til at være en konkret mistanke. Sådant et forløb kan virke overvældende på både barnet og jer som plejefamilie.

Når der er stærk mistanke eller viden om overgreb mod et barn, samarbejder myndighedsrådgiveren med regionale børnehuse, politi og sundhedsvæsen om at afdække hvad der er sket, hvilken betydning overgrebet har haft for barnet, og hvilken støtte barnet har brug for fremadrettet.

Tidsperspektivet er meget forskelligt fra sag til sag. Det vil afhænge af, hvilken form for overgreb barnet har været udsat for, hvor hurtigt myndighedsrådgiveren har kontakt med barnet, hvornår der bliver truffet beslutning om eventuel politianmeldelse, og hvornår en eventuel afhøring af barnet finder sted. De sager, hvor der er fysiske tegn efter overgrebet, som skal dokumenteres, prioriteres som oftest højest.

Bekymring, mistanke og konkret viden

Dette afsnit handler om de forskellige grader af viden, man kan have om overgreb mod barnet – vi kalder det bekymring, mistanke eller konkret viden. I afsnittet beskrives opmærksomhedspunkter og relevante handlinger, når I henholdsvis har en bekymring, mistanke eller har konkret viden om overgreb.

Bekymring

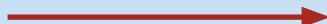
En bekymring er en diffus oplevelse af, at barnet ikke er i trivsel. Nogle gange er det en bekymring for, om barnet måske kan være udsat for overgreb. Det kan for eksempel være et barn, der sjældent viser glæde, eller en ung, der har selvskadende adfærd – se flere eksempler under afsnittet 'Børns tegn og reaktioner efter overgreb' i kapitel 3. I kan også blive bekymret over pludselig ændret adfærd, som I ikke kender grunden til, f.eks. voldsomme grådanfald, mareridt eller et udadvendt barn, der pludselig bliver meget indadvendt. Det vil altid være en god ide at drøfte jeres bekymring med familieplejekonsulenten eller myndighedsrådgiveren fra kommunen.

Som plejefamilie kan I bidrage til at afdække grunden til barnets mistrivsel. Det kan I blandt andet gøre ved at foretage systematiske observationer over en periode.

Inspiration – systematiske observationer

Hvis I er bekymrede for barnets trivsel, men usikre på, hvad der er galt, er det vigtigt at observere barnet. Observationerne skal være systematiske. Det betyder, at I beslutter at observere barnet i forskellige situationer og sammenhænge:

- Hvordan reagerer barnet, når I stiller krav til det?
- Hvordan reagerer barnet sammen med andre børn – fx i lege?
- Hvordan reagerer barnet sammen med forældrene?
- Hvordan reagerer barnet efter en weekend på samvær?
- Hvordan reagerer barnet, når I viser omsorg (mader, putter, bader, krammer osv.)?
- Hvad er barnet optaget af? I leg, i hyggesituationer, i mareridt osv.?

Formålet er at få mere viden og blive tydeligere på det, der bekymrer jer.

Under observationerne registrerer I, hvad det er hos barnet, som giver anledning til bekymring.

- Er det noget, barnet har sagt, gjort, tegnet eller på anden måde givet udtryk for?
- Hvor ofte sker det, der bekymrer?
- Er det altid i bestemte sammenhænge?
- Er det en adfærd, der opstår i forhold til bestemte personer?

Hvis barnet har en alder og et sprog, så det kan kommunikere, kan I også vælge at tale med barnet om den adfærd, der bekymrer.

Skriv jeres observationer ned så ordret og præcist som muligt, og drøft dem med familieplejekonsulenten.

Hvis observationerne bekræfter eller forstærker jeres bekymring, skal der sendes en underretning til kommunen. Beskriv gerne helt konkret, hvad I har observeret i underretningen. Læs mere om underretningspligt senere i dette kapitel.

Mistanke

En mistanke er mere end en diffus bekymring. Barnet siger måske noget, eller viser tegn og reaktioner, som giver jer en konkret mistanke om, at barnet har været udsat for overgreb. Små børn kan f.eks. gennem tegning eller leg med dukker og ting ubevidst give udtryk for, at de udsættes for overgreb. Der kan være tale om en leg, hvor de med dukker viser en seksuel eller voldelig aktivitet. Mistanken kan også opstå på baggrund af udsagn fra andre.

Hvis I som plejefamilie ser eller hører noget, der giver jer mistanke om, at jeres plejebarn udsættes for overgreb, skal I underrette kommunen. I kan evt. kontakte familieplejekonsulent eller myndighedsrådgiver først og få rådgivning om, hvad underretningen skal indeholde, og hvordan I sender den.

Konkret viden

Der er tale om konkret viden om overgreb, hvis nogen fortæller, at plejebarnet har været udsat for overgreb. Det kan være barnet selv eller den, der har begået overgrebet. Der kan også være vidner, der har fortalt om overgrebet. Det kan eksempelvis være et plejebarn, der efter samvær fortæller jer, at hun er blevet slået af sine forældre. Det kan også være en ung, der er blevet tvunget til seksuelle handlinger med en anden ung, hvor der har været et vidne, som har fortalt om episoden. Der er også tale om konkret viden, hvis der er tydelige fysiske tegn på overgreb. Se kapitel 3, afsnittet 'Børns tegn og reaktioner efter overgreb'.

I skal som plejefamilie underrette kommunen om den konkrete viden, I har fået. Det er kommunen, der har ansvaret for det videre forløb. Når der er tale om konkret viden, vil det være vigtigt, at I underretter med det samme. Det vil sige samme dag. I første omgang vil det være en god ide at underrette kommunen telefonisk og derefter sende en skriftlig underretning. Den telefoniske kontakt giver jer mulighed for at spørge, hvordan I skal forholde jer og spørge til sagens gang, så I kan forberede plejebarnet på, hvad der skal ske.

Må man tale med barnet?

Mange bliver i tvivl, når der opstår mistanke eller viden om overgreb mod et barn. Hvor meget må man tale med barnet? Kommer man til at ødelægge den politimæssige efterforskning? I må gerne lytte til og stille forståelses- eller afklarende spørgsmål til barnet. Det vil sige, at I kan spørge barnet, hvis I er usikre på, om I har forstået det, barnet siger. Hvis barnets svar bekræfter jeres mistanke, behøver I ikke spørge mere. Det er nemlig ikke jeres opgave at afdække, hvad der egentlig er sket. Det er politiets opgave at afhøre barnet, og finde ud af hvor meget, hvor ofte, hvor henne og hvornår, overgrebet er sket.

Hvis I taler med barnet er det vigtigt, at I skriver et kort referat af samtalen. Referatet må gerne være så ordret som muligt. Når der senere skal udarbejdes en underretning, vil jeres beskrivelse af jeres samtale med barnet indgå som et vigtigt element. Denne beskrivelse vil også blive brugt i forbindelse med en eventuel politimæssig efterforskning.

Hvem retter mistanken sig imod

Inden I handler er det vigtigt, at I overvejer, om I mistænker en bestemt person for at begå overgreb mod barnet. Hvis I gør, er der nemlig forskellige opmærksomhedspunkter og handleveje, alt efter hvem, I mistænker for at begå overgreb.

Når mistanken retter sig mod forældrene

Hvis I har mistanke eller konkret viden om, at jeres plejebarns forældre udsætter barnet for overgreb, må I ikke orientere forældrene om jeres mistanke eller om, at I underretter kommunen. Hvis forældre bliver bekendt med, at de er mistænkt for at begå overgreb mod deres barn, kan man risikere, at de vil forsøge at påvirke eller true barnet til tavshed. Derudover kan en evt. politimæssig efterforskning forstyrres ved, at de mistænkte forældre får mulighed for at fjerne spor efter overgrebet, inden politiet når at undersøge forældrenes hjem, computer m.m. Myndighedsrådgiveren koordinerer med politiet og børnehuset, hvornår og hvordan forældrene orienteres om underretningen.

Når mistanken retter sig mod et barn

Når et barn udsætter et andet barn for seksuelle grænseoverskridende handlinger, er der som udgangspunkt to børn, der har behov for særlig støtte – et barn der har været udsat for en grænseoverskridende handling, og et barn der har udsat det andet barn for grænseoverskridende handlinger. Begge børn kan have brug for støtte til at styrke deres sociale kompetencer. Det vil sige deres evne til at sætte grænser og sige fra, og evne til at forstå og respektere en grænse.

Hvis jeres plejebarn har været udsat for eller udsat et andet barn for seksuelle grænseoverskridende handlinger, skal I sende en underretning til kommunen. I nogle tilfælde er I også forpligtet til at formulere en underretning om det barn, der ikke er jeres plejebarn. Det kan være, hvis den seksuelt grænseoverskridende handling har fundet sted hjemme hos jer. Det kan være en god ide at drøfte indhold og fremgangsmåde med familieplejekonsulenten, herunder hvem der orienterer plejebarnets biologiske forældre om, hvad der er sket.

Når mistanken retter sig mod en fagperson

I nogle tilfælde mistænkes barnets pædagog, lærer eller en anden ansat for at begå overgreb mod barnet. Hvis I mistænker en ansat for at begå overgreb mod jeres plejebarn, kan I eventuelt drøfte jeres mistanke med familieplejekonsulent eller myndighedsrådgiver, men I skal ikke konfrontere den ansatte med jeres mistanke eller viden.

I er forpligtede til at sende en underretning til kommunen, så myndighedsrådgiveren kan undersøge og vurdere barnets behov for støtte og behandling. Derimod vil det som hovedregel være den forvaltning, den ansatte hører under, der træffer beslutning om og foretager evt. politianmeldelse. Udover en evt. politisag vil der nemlig også være tale om en personalesag i den pågældende kommune. Myndighedsrådgiveren koordinerer med politiet, den involverede forvaltning og børnehuset, hvordan og hvornår forældrene orienteres om, hvad der er sket.

Mistanken kan også rette sig mod jer som plejefamilie, begrundet eller ubegrundet. Kommunen skal, uanset hvilket kendskab den har til jer, arbejde ud fra en overordnet målsætning om, at børn altid skal høres og beskyttes. Det vil sige, at myndighedsrådgiveren skal afholde en samtale med jeres plejebarn, uden at I er orienteret eller til stede. På baggrund af samtalen tager kommunen stilling til, om sagen skal politianmeldes, og om barnet kan være hos jer, mens sagen behandles.

Når mistanken retter sig mod en person, barnet ikke kender

Enkelte børn udsættes for overgreb begået af en person, de ikke kender på forhånd. Også i en sådan situation skal der sendes en underretning til kommunen. Myndighedsrådgiveren har ansvar for at undersøge og vurdere barnets særlige behov for støtte og behandling. I denne situation vil det desuden være relevant, at I evt. sammen med familieplejekonsulenten forholder jer til, om barnet eller den unge er beskyttet tilstrækkeligt mod yderligere overgreb. Det vil sige, om der er behov for at justere rammer og aftaler for barnet.

Underretninger

Som plejefamilie har I skærpet underretningspligt. Det betyder, at I er ansvarlige for at sende en underretning til kommunen, hvis I bliver bekymrede for jeres plejebarn. Underretningspligten fremgår af Servicelovens § 153⁶. I kan se paragraffens fulde ordlyd i afsnittet 'Lovgivning'.

Det er præciseret i lovgivningen, at I altid har pligt til at underrette kommunen, hvis I har kendskab til (viden om) eller grund til at antage (bekymring eller mistanke om), at et barn er udsat for overgreb.

Hvis I mistænker plejebarnets forældre for at have begået overgreb mod barnet, må I ikke orientere dem om mistanken eller om underretningen.

Det er en god ide at være opmærksom på, at kommuner kan have forskellig praksis i forhold til underretninger. Nogle kommuner opfatter alle former for orienteringer om plejebarnet som underretninger, f.eks. telefonopkald og mails til myndighedsrådgiver. Andre kommuner opfatter det kun som en underretning, hvis der er udfyldt et særligt skema, eller underretningen er sendt til en særlig mailadresse i kommunen. I kan spørge familieplejekonsulenten, hvis I er i tvivl om, hvordan den kommune, der har ansvar for jeres plejebarn, håndterer underretninger.

Den personlige underretningspligt

Underretningspligten er personlig. Det betyder, at det altid er den enkelte plejefamilies ansvar at sørge for, at der bliver sendt en underretning til kommunen, hvis der er forhold hos eller omkring plejebarnet, der vækker bekymring. I nogle kommuner er der udviklet en praksis, hvor underretninger går gennem familieplejekonsulenten. Det vil sige, at familieplejekonsulenten underretter myndighedsafdelingen på plejefamiliens vegne. Denne praksis kan i mange tilfælde være hensigtsmæssig.

Men I skal som plejefamilie være opmærksom på, at en sådan procedure ikke fritager jer for ansvar, hvis I ikke kan få fat på familieplejekonsulenten, eller hvis familieplejekonsulenten eller andre ikke mener, at der skal laves en underretning til kommunen.

Underretning til Ankestyrelsen

Hvis I har sendt én eller flere underretninger til kommunen, men har en oplevelse af, at kommunen ikke handler tilstrækkeligt hurtigt eller relevant, eller at barnet ikke får tilstrækkelig hjælp, har I mulighed for at sende en underretning direkte til Ankestyrelsen. Ankestyrelsen har mulighed for at pålægge kommunen at foretage konkrete sagsbehandlingskridt eller at træffe afgørelser i sagen.

I kan finde yderligere oplysninger om Ankestyrelsen og om, hvordan I underretter Ankestyrelsen bagerst i materialet.

Mere viden

Det er beskrevet i lovgivningen, hvordan myndighedsrådgiveren skal arbejde med sager, der drejer sig om overgreb mod børn. I kan læse nogle af paragraffernes fulde ordlyd i afsnittet 'Lovgivning' i Andel del.

I kan også læse om de enkelte instansers opgaver i afsnittet 'De forskellige instansers opgaver' i Anden del.

Anden del

Børn og unges seksuelle udvikling

Dette afsnit giver jer et indblik i barnets og den unges seksuelle udvikling. Viden om og fokus på barnets seksuelle udvikling kan bidrage til at forebygge, at barnet udsættes for overgreb, eller udsætter andre for seksuelt grænseoverskridende adfærd. I kan forebygge ved at anerkende, at barnet er et seksuelt væsen, som har ret til at bestemme over egen krop og sætte grænser for sig selv.

En grundlæggende viden giver jer mulighed for at støtte barnet i den seksuelle udvikling og gør det lettere for jer at skelne mellem sund og bekymrende seksuel adfærd og udvikling.

I Socialstyrelsen anvendes WHO's definition af seksualitet, fordi den viser, hvordan det at være et seksuelt menneske er en rettighed og en naturlig del af 'det gode liv':

"Seksualitet er en integreret del af ethvert menneskes personlighed. Den er et basalt behov og et aspekt af det at være menneske, som ikke kan adskilles fra andre aspekter i livet.

Seksualitet er ikke synonymt med samleje. Det handler ikke om, hvorvidt vi har orgasme eller ej, og endelig er det ikke summen af vort erotiske liv. Dette kan være en del af vor seksualitet, men behøver ikke at være det. Seksualitet er så meget mere. Det er, hvad der driver os til at søge kærlighed, varme og intimitet. Den bliver udtrykt i den måde, vi føler, bevæger os på, rører ved og bliver rørt ved. Det er ligeså meget dette at være sensuel, som at være seksuel.

Seksualitet har indflydelse på vore tanker, følelser, handlinger og samhandlinger og derved på vor mentale og fysiske helse. Og da helse er en fundamental menneskeret, så må også seksuel helse være en basal menneskeret."⁷

Børn udvikler sig i relationer

Barnet udvikler sig i relationen til de nærmeste omsorgspersoner. Udviklingen af barnets seksualitet er en del af denne udvikling. I samspillet med omsorgspersoner lærer barnet at forstå betydningen af de kropslige oplevelser og fornemmelser, f.eks. at blive taget op, puttet ind til kroppen og blive berørt.

I definitionen fremhæves altså:

- At seksualitet ikke kun drejer sig om sex, men i lige så høj grad om sanselighed, kontakt, varme og intimitet.
- At seksualitet er en del af ethvert menneskes personlighed, og dermed også et fokusområde i børns udvikling.

Barnet er derfor afhængigt af at vokse op i trygge og kærlige omgivelser. Det giver plads til at opdage og udvikle betydningen af, hvad det vil sige at mærke sig selv i relation til andre. Den voksne har et vigtigt ansvar for at støtte barnet i denne udvikling.

Det har stor betydning for barnet, at den voksne omsorgsperson lader barnet udvikle sig på dets egne præmisser. Det vil sige, at den voksne bestræber sig på ikke at overskride barnets grænser, f.eks. ved at presse barnet til at spise, når det ikke er sultent, overhøre barnets behov for kontakt eller trøst og overstimulere barnet, når det er træt. Hvis kontakten mellem barn og voksen ikke foregår på barnets præmisser, lærer barnet ikke at skelne mellem, hvad der er dets eget behov, og hvad der er den voksnes behov. Barnet får ikke mulighed for at lære sig selv at kende.

Overgreb fra nære omsorgspersoner er et alvorligt eksempel på en kontakt, der ikke foregår på barnets præmisser. Overgrebet forstyrrer barnets forståelse af kontakt med andre mennesker, fordi barnet forrådes af en voksen, som det grundlæggende havde tillid til og var knyttet til⁹⁾.

Det er vigtigt, at I som plejefamilie opsøger den viden, der er tilgængelig om jeres plejebarns forhold til tidlige omsorgspersoner. Hvilke muligheder har barnet haft for at knytte sig til en omsorgsperson? Hvordan har kontakten været mellem omsorgspersonen og barnet? Og hvordan præger barnets tidlige oplevelser af kontakt med omsorgspersonen dets forventninger til jeres kontakt?

Barnets måde at møde jer på, kan sige meget om de oplevelser, barnet har med sig, fordi barnets forventninger til voksne afspejler de erfaringer, det har haft med voksne omsorgspersoner.

Børn og unges seksuelle udvikling – de forskellige stadier

Den seksuelle udvikling starter i spædbarnsalderen og fortsætter igennem hele livet. Det lille barn er ikke selv bevidst om den seksuelle udvikling, der foregår. Barnet kender ikke seksualitetens betydning, hverken hos sig selv eller hos de voksne. Mange børn er omkring 10 – 14 år, før de rigtigt bliver bevidste om, at dele af kroppen også har seksuelle funktioner, og hvilken betydning det har. Her følger en kort gennemgang af de forskellige stadier af den seksuelle udvikling.

- Hos små børn er seksualitet lystbetonet. At røre ved sig selv er en lyst til at mærke lyst; at noget føles dejligt, kildrer og stimulerer barnets sanser i en form for genital nydelse. Seksualiteten kommer dog ikke til udtryk som noget, der er rettet mod f.eks. et andet menneske eller et klimaks, som det typisk vil være for voksne. Mindre børn vil ofte nyde at være nøgne og at undersøge og udforske sig selv. Det kan være en tilfældig eller spontan handling for eksempel ved bleskift eller bad.
- Børnehavebarnets seksualitet er mere udviklet. Det begynder nu at forstå, at der er forskel på køn. Det vil i perioder være meget optaget af netop dét, og fortælle hvordan det konkret viser sig hos piger og hos drenge. Børnehavebarnet kender de klassiske børnehavebegreber som tissemand og tissekone, men foretrækker ofte at bruge slang som f.eks. 'dilleren'. Børnehavebørn rører ved sig selv af lyst, og leger også seksuelle lege med jævnaldrende eller søskende, hvor de undersøger og udforsker hinanden.

⁹⁾ Katrine Zeuthen, 2009

- Skolebarnets seksuelle adfærd er i langt højere grad skjult for de voksne. Barnet har nu en større forståelse for samfundets normer. For eksempel at nøgenhed, lysten til at røre ved sig selv, og snak om sex er en privat del af livet. Forholdet til krop og seksualitet bliver mere præget af generthed og blufærdighed. Denne tendens øges i takt med, at barnet udvikler sig og bliver ældre. Sproget kan blive mere seksualiseret og afprøvende, og interessen for sex stiger. Kroppens forandringer medvirker til at forstærke seksualitetens betydning, og store børn og unge wretter opmærksomheden ud i verden og begynder at forelske sig.⁹
- I teenageårene gennemgår den unge en massiv udvikling, både biologisk og personlighedsmæssigt. Her udfordres og afprøves forskellige roller og identiteter. Perioden kan være forvirrende for den unge, præget af både behov, lyst, følelser, nysgerrighed, kærlighed, ømhed, fantasi, forførelse, status, moral, bekræftelse og identitet. Nogle unge oplever, at de føler sig tiltrukket af personer af det samme køn, mens andre tænder på det modsatte køn. For nogle er tiltrækning noget, der skifter og ændrer sig gennem livet.

Børn og unge har brug for jeres opmærksomhed og accept. Det er derfor afgørende, at I som plejefamilie er opmærksom på jeres egne normer omkring seksualitet og giver plads til f.eks. den unges egen måde at afprøve skiftende roller og identitet. Dog er det vigtigt, at I reagerer, hvis afprøvningen udvikler sig til, at den unge bliver udsat for, eller selv udviser seksuelt grænseoverskridende eller krænkende adfærd.

At tale med børn og unge om seksualitet og seksuel adfærd

Det har stor betydning, at I som plejefamilie er åbne over for at tale med både små og store børn om seksuelle emner. Jeres snakke skal altid være tilpasset barnets alder og udviklingsmæssige modenhed, og de skal tage udgangspunkt i barnets interesse eller behov. I nogle tilfælde betyder det, at I bestræber jer på at besvare barnets spørgsmål. I andre tilfælde betyder det, at I hjælper den unge ved at tage initiativ til at tale om forskellige aspekter af deres seksualitet.

De plejebørn, der er i puberteten, har generelt behov for at tale med andre om den udvikling, de gennemgår i forhold til deres seksualitet. Det er ikke altid nemt for de unge at tage initiativ til at tale med jer om deres seksualliv, kærester, grænser mv. De har fornemmet, at emnet er tabubelagt og følsomt, og de er ofte selv generte og blufærdige. Måske har de heller så ikke gode erfaringer med at tale med voksne om personlige emner. Derfor har de brug for jeres hjælp til at få sat seksualitet på dagsordenen. Vær opmærksom på, at udsatte unge kan have en mangelfuld viden om kroppens funktioner f.eks. graviditet og prævention. Der kan derfor være behov for konkret information.

Måske udfordrer denne faglige opgave jer som plejefamilie. I kan være usikre på, om I ved nok om emnet, og usikre på, hvordan man kan tale med unge om seksualitet på en hensigtsmæssig måde.

En række organisationer har udviklet materialer til børn og unge om seksualitet, som I kan lade jer inspirere af – se bagerst i materialet.

⁹⁾ Katrine Zeuthen, 2009

Vold

Barnet udvikler sin personlighed i relation til andre mennesker, som opdrager og vejleder barnet til at være et socialt individ. I dette samspil lærer barnet at bruge sin krop, sit sprog og sin mimik til at kommunikere. Omgivelsernes reaktioner på barnets adfærd er med til at lære barnet, hvem det er, og hvordan det indgår i verden.

At understøtte en ikkevoldelig adfærd handler om, at I som plejefamilie både lærer barnet at løse konflikter og komme i kontakt med andre uden at anvende vold, og at kunne sige fra, f.eks. hvis noget gør ondt eller skræmmer. Det kan være en stor opgave, hvis barnet er vokset op med omsorgspersoner, der anvender vold til at løse konflikter, f.eks. slår i afmagt.

For at kunne løse opgaven er det vigtigt, at I har viden om vold mod børn, og indsigt i hvordan vold kan blive en adfærd og en måde at udtrykke sig på. Det kan være som voksen over for et barn, men også mellem børn.

Vold mod børn

Det har tidligere været accepteret og lovligt for forældre at anvende vold som led i opdragelsen af deres børn. I 1997 blev revselsesretten ophævet. Det betyder, at det nu ikke længere er lovligt at bruge vold mod børn. På trods af dette kan nogle forældre stadig have en opfattelse af, at det er i orden at bruge vold mod børn.

Vold mod børn kan blive en del af hverdagen, ved at forældre overfører en opdragelsesform fra deres egen barndom, som de kender til og har erfaringer med. Volden kan også opstå i forbindelse med forældres livskriser, magtesløshed eller frustrationer.

Andre forældre udsætter deres børn for vold på grund af mere permanente psykosociale vanskeligheder.

Det kan f.eks. være psykisk sygdom, misbrug, kognitivt handicap eller belastning fra traumer, som medvirker til, at forældrene ikke kan overskue situationen eller forstå barnets behov.

Uanset hvad volden skyldes, kan konsekvensen være en barndom, der er præget af langvarig og i nogle tilfælde systematisk vold.

Det er derfor vigtigt, at I som plejefamilie er opmærksomme i forhold til de familiemæssige forhold jeres plejebarn kommer fra, for eksempel:

Hvilken relation er der mellem plejebarnet og dets biologiske forældre/stedforældre?

- Hvilke opdragelsesmetoder bruger/har forældrene brugt overfor deres barn?
- Hvordan løser forældrene konflikter?
- Hvordan præger barnets opdragelse dets forståelse for egne følelser og behov, herunder evnen til at udtrykke behov og evnen til at udskyde behov?
- Forstår barnet, hvordan egne handlinger påvirker andre mennesker? Barnets måde at møde jer og andre mennesker på kan sige meget om de oplevelser, barnet har med sig. Det skyldes, at barnets forventninger til voksne afspejler de erfaringer, barnet har haft med voksne omsorgspersoner.

Skadevirkninger efter overgreb

Når børn udsættes for overgreb, udviser de som regel tegn og reaktioner på, at der er noget galt. Nogle af disse tegn og reaktioner kan udvikle sig til skadevirkninger. Vi kalder det skadevirkninger, når de reaktioner, barnet udviser som tegn på overgreb, udvikler sig til at være en del af barnets måde at være barn på, f.eks. at barnet mere grundlæggende er angst, deprimeret, har lavt selvværd, mistillid til andre m.m.

Der kan være en flydende grænse mellem tegn og reaktioner og skadevirkninger, men skadevirkninger præger barnet mere og kræver måske professionel behandling. Afhængig af omstændighederne omkring overgrebet kan skadevirkninger være langvarige. For nogle vil skadevirkningerne udvikle sig til senfølger. Det vil sige skadevirkninger, som præger deres personlighed og påvirker deres liv langt ind i voksenlivet.

I dette afsnit beskrives kendte skadevirkninger efter henholdsvis vold og seksuelle overgreb. Et grundlæggende kendskab til skadevirkninger efter overgreb kan måske hjælpe jer med at forstå jeres plejebarns adfærd, hvilke behov plejebarnet har, og hvordan I kan arbejde med disse behov.

Skadevirkninger ved vold

Børn, der udsættes for vold, kan få både fysiske og psykiske skader. Det er især skadeligt, når volden sker i hjemmet, som er den base, der skal være et trygt og sikkert sted for barnet.

De fysiske skader kan være blå mærker, blødninger, bid, brækkede knogler, stiksår, forbrændinger samt skader i maveregionen eller hovedet og i videste konsekvens hjerneskade eller død.

De psykiske skader kan være følelsesmæssige, adfærdsmæssige og sociale. Når et barn udsættes for grov vold, kan det udvikle en indadvendt adfærd f.eks. være overkontrolleret, ængstelig, trist, tilbagetrukket og angst. Barnet kan også udvikle udadvendt adfærd, som kan være problemer med at styre temperamentet og aggressiv eller antisocial adfærd. Vold påvirker også ofte et barns koncentrationsevne.

Det kan føre til indlæringsproblemer og manglende nysgerrighed i skolen.¹⁰

De større børn kan udvikle et lavt selvværd og have en forøget risiko for selvmordsovervejelser og selvmordsforsøg. Børn, udsat for grov vold, har også en øget risiko for at udvikle misbrugsproblemer.¹¹ Det er sjældent, at børn, der har været udsat for vold, udvikler egentlige psykiske lidelser som eksempelvis depressioner og psykoser.

PTSD

Et barn, der har været udsat for eller overværet vold, risikerer at udvikle posttraumatiske stressreaktioner (PTSD). PTSD-diagnosen er en diagnose, man typisk bruger i forhold til soldater, som er kommet hjem fra krig. Barnets stressreaktioner kan f.eks. være:

- gentagne erindringer eller mareridt
- leg og adfærd, hvor det, der er sket, gentages
- ubehag ved minder om det, der er sket
- forsøg på at undgå bestemte tanker, følelser, aktiviteter og situationer
- følelsesmæssig usikkerhed eller ligegyldighed overfor andre
- manglende evne til at føle kærlighed
- oplevelse af, at fremtidsmuligheder er begrænsede
- søvnvanskeligheder, irritabilitet og vredesudbrud, koncentrationsvanskeligheder, overvagtssomhed m.m.

At være vidne til vold

Børn, der vokser op i familier, hvor der er vold mellem de voksne, er også ofre for vold, selvom volden ikke er rettet direkte mod dem. Børns reaktioner på at være vidne til vold minder om skadevirkninger af vold begået direkte mod barnet selv. Børnene har ofte følelsesmæssige, adfærdsmæssige eller sociale problemer, herunder også skoleproblemer. De har ofte problemer med at koncentrere sig og har øget risiko for aggressivitet, depression, angst og uro.¹²

¹⁰⁾ Heltne, 2011, Oldrup, 2011

¹¹⁾ Oldrup, 2011

¹²⁾ Johansen, 2009, Øverlien, 2007

Skadevirkninger ved seksuelle overgreb

Langt de fleste seksuelle overgreb bliver begået af en person, barnet kender i forvejen. Det vil sige en person, barnet er tæt på og måske knyttet til. Der er derfor risiko for, at barnet tager skade på sin evne til at indgå i en følelsesmæssig kontakt til andre mennesker. Nedenfor er beskrevet fire forhold, der ofte er i spil, når et barn har været udsat for seksuelle overgreb.

Barnet føler sig svigtet

I det seksuelle overgreb ligger en krænkelse. Det er ikke kun kroppen, der bliver krænket, men også de forventninger, barnet med rette kan have til voksne om omsorg og beskyttelse. Det kan føre til vanskeligheder ved at stole på andre: når én, man havde tillid til, kan finde på at misbruge denne tillid for at tilfredsstille sine egne behov, hvem kan man så stole på? Barnet kan også føle sig svigtet af den ikkekrænkende forælder, som ikke har opdaget overgrebet, ikke har grebet ind, eller ikke har taget barnets parti, da overgrebet blev kendt.

Barnet føler sig anderledes

Et barn, der udsættes for seksuelle overgreb, kan føle sig anderledes og udvikle et negativt selvbillede. Derudover vil det ofte føle skyld og skam. At bære på overgrebet som en hemmelighed kan i sig selv bidrage til følelsen af at være anderledes. Barnet kan opfange andre menneskers holdninger til seksuelle overgreb og fornemme at det, der foregår, opfattes som afvigende. Drengene, der oplever rejsning i forbindelse med et overgreb, kan have en oplevelse af, at de ikke var passive og føle sig skyldige eller forkerte.

Følelsen af at være anderledes kan forstærkes, hvis det menneske barnet betror sig til (eller omgivelserne generelt), reagerer ved at gå i chok, bebrejder barnet eller kun ser barnet som et barn, der har været udsat for overgreb.

Barnet føler sig magtesløs

Et barn, der udsættes for seksuelle overgreb, kan opleve, at dets følelser, ønsker og evner til at mestre en situation bliver sat ud af kraft. Det udløser angst at opleve, at man er ude af stand til at beskytte sig selv. Det er desuden angstprovokerende at få overskredet sine fysiske og psykiske grænser, få invaderet sin krop og miste kontrol.

Nogle børn, der lever med seksuelle overgreb, forsøger at styre hændelserne ved selv at lægge op til seksuelle aktiviteter. De har erfaring med, at overgrebene gentager sig og oplever det som belastende at vente på, at det sker. Derfor søger de at få overgrebet overstået, f.eks. ved at tage initiativ til seksuelle aktiviteter eller ved at være seksualiserende i deres kontakt med den, der begår overgreb.

Barnets seksualitet traumatiseres

Når seksuelle overgreb mod børn finder sted i en nær relation, bliver omsorg og overgreb blandet sammen for barnet, og det bliver svært at skelne mellem kærlighed, omsorg og seksualitet. Barnet kan f.eks. opleve at blive anerkendt og få gaver for at have en seksualiserende adfærd eller deltage i seksuelle aktiviteter med voksne. På den måde lærer barnet, hvordan seksuel adfærd kan bruges til at manipulere med omgivelserne for at få sine behov dækket.

Det seksuelle overgreb kan præge barnet mange år efter. Det kan hæmme eller ødelægge seksualiteten som voksen. Det kan blandt andet komme til udtryk som fysisk ubehag ved seksuel kontakt med en partner, fordi seksuelle aktiviteter kædes sammen med skræmmende minder.

Børn med seksuelt grænseoverskridende adfærd

Alle børn er i perioder optaget af seksuelle ord, emner og lege. Det er en del af en sund og naturlig seksuel udvikling. For nogle børn ændrer den seksuelle udvikling karakter, og barnet får en bekymrende eller grænseoverskridende seksuel adfærd. Vi kalder det f.eks. seksuelt bekymrende adfærd, hvis et barn ofte 'går over stregen' i leg med andre børn.

Det vil sige, at et eller flere af de andre børn i legen oplever adfærden som grænseoverskridende. Hvis et eller flere børn bruger vold, trusler eller magt til at gennemføre seksuelle aktiviteter over for et andet barn, kalder vi det seksuelt grænseoverskridende eller krænkende adfærd. Der kan være en glidende overgang mellem seksuelt bekymrende adfærd og seksuelt grænseoverskridende adfærd.

Det er vigtigt, at I som plejefamilie er opmærksom på jeres plejebarns seksuelle leg og adfærd. Det vil sige om barnet deltager frivilligt i legen og føler sig godt tilpas, eller om det bliver presset til at deltage i lege, der indeholder seksuelt grænseoverskridende adfærd fra et andet barn. Det kan også være jeres plejebarn, der udsætter andre børn for seksuelt grænseoverskridende adfærd.

Det er også vigtigt at være opmærksom på større børn og unge i puberteten. Om der er en god, ligeværdig omgangstone og adfærdsform i den ungedruppe, plejebarnet er en del af, eller om gruppen er præget af ulighed, magt og undertrykkelse.

Det vil altid være en balance at holde øje med både små og større børns seksuelle lege og aktiviteter. Det er ikke meningen, at I skal overvåge børnene konstant. Der skal være plads til, at de kan lege og være sammen uden voksnes indblanding og overvågning. Men I kan lytte til de stemninger og fornemmelser, der er omkring børnene, når I møder dem og blive mere undersøgende, hvis der er noget, der undrer eller bekymrer jer.

Vigtigt at reagere i tide

Hvis jeres plejebarn har en bekymrende seksuel adfærd, er det vigtigt, at I reagerer. Erfaringer viser, at halvdelen af de børn, der begår overgreb mod andre børn, tidligt viser tegn på bekymrende adfærd. Både børn, der er udsat for seksuelt grænseoverskridende adfærd, og børn der udsætter andre børn for denne adfærd, har brug for hjælp til at få styrket deres sociale kompetencer. Det vil sige deres evne til at mærke og give udtryk for egne grænser og evne til at se og respektere andres grænser. Det er derfor en god ide at drøfte jeres observationer med familieplejekonsulenten og samarbejde med dagtilbud eller skole om at forebygge, at plejebarnet udvikler en egentlig seksuel overgrebsadfærd.

Opsporing af seksuelt bekymrende eller grænseoverskridende adfærd

Hvis plejebarnet over længere tid er optaget af seksuelle lege eller aktiviteter, er det vigtigt, at I er opmærksomme på, om aktiviteterne ændrer sig, om de foregår hyppigere, om de udvikler sig til at blive påfaldende eller afvigende. Seksuelle lege eller aktiviteter mellem børn skal som udgangspunkt ikke være ubehagelige eller gøre ondt på nogen – heller ikke på det barn, der har en seksuelt grænseoverskridende adfærd. Vær også særligt opmærksom, hvis børn ved mere, end I forventer, om sex og voksnes seksuelle aktiviteter.

Nedenfor er et eksempel på et redskab, der kan støtte jer i at skelne mellem almindelig seksuel adfærd og bekymrende adfærd og aktiviteter mellem børn. Redskabet fremhæver fire punkter – motivation, relation, aktivitet og følelser, som I kan bruge, når I kigger på leg og samvær mellem børn. Skemaet er især velegnet til yngre børn eller børn og unge med psykisk funktionshæmning.¹³

¹³ Skemaet er udarbejdet efter inspiration fra Kikuchi, 1995

	Normal adfærd	Bekymrende seksuel adfærd
Motivation Hvad er det, der sætter legen i gang?	Nysgerrighed	Kontrol, hævn, tvang
Relation Hvilket forhold har børnene til hinanden i legen?	Gensidig fælles interesse Enighed	Ulighed i alder, magt/viden Mobberelation Oplever manglende valgmulighed
Aktivitet Hvad gør børnene?	Svarer til hvad man kan forvente i forhold til børnenes alder Kigger, berører, undersøger	Efterligner voksensex Slikke, sutte, Indtrængning af kropshuller med ting, fingre eller penis
Følelser Hvilke følelser er legen forbundet med hos børnene?	Lyst, munterhed, behag, ophidselse, spænding	Følelse af overmagt Vrede, skadefryd, evt. seksuel ophidselse Hos ofret: ulyst, skam, angst, skyld

Mere viden

Bekymringsbarometeret:

Der findes tre landsdækkende og specialiserede behandlingssteder, der tilbyder rådgivning samt udredning og behandling til børn og unge med en seksuelt bekymrende eller krænkende adfærd – JanusCentret, København, JUNO, Aarhus kommune og SEBA, Aalborg kommune.

JanusCentret har udviklet et Bekymringsbarometer, som også kan hjælpe jer med at vurdere børns seksuelle adfærd i forhold til andre børn. Bekymringsbarometeret opdeler børns adfærd i normal adfærd, adfærd der kræver skærpet opmærksomhed og indgriben og adfærd, der kræver øjeblikkelig indgriben.

http://januscentret.dk/wpcontent/uploads/Januscentret_bekymringsbarometer_online.pdf

Se kontaktoplysninger til JanusCentret, JUNO og SEBA bagerst i materialet.

Grooming – en krænkers manipulation af et barn

Det kan være vanskeligt for et plejebarn at fortælle om eventuelle overgreb, hvis overgrebet finder sted i en relation med en voksen krænker, som benytter sig af grooming (grænsenedbrydning). Det er derfor en god ide at være opmærksom og reagere, hvis plejebarnet opsøger, eller er i kontakt med voksne, der kan have grænseoverskridende adfærd eller hensigter eller voksne, I ikke kender. Dette afsnit beskriver groomingprocessen, for at gøre det lettere for jer at genkende den og forstå, hvad der sker med jeres plejebarn.

Grooming er betegnelsen for en planlagt proces, hvor den voksne, der vil begå overgreb, opbygger en relation til barnet ved at anvende manipulation, løgne, smiger og ros og påføre barnet ansvar og skyldfølelse. Derved nedbrydes barnets grænser gradvist, og det ender med at medvirke, tilsyneladende frivilligt, i seksuelle aktiviteter, der skal tilfredsstille krænkeren.¹⁴

Groomingprocessen begynder, første gang den voksne, der vil begå overgrebet, får kontakt med barnet. Krænkeren vil arbejde på at få en god relation til barnet, skabe mulighed for at være alene med barnet og opnå dets fortrolighed, så barnet ikke involverer andre i deres relation.

Barnet vil typisk mærke, at der opbygges en kontakt, som vokser sig til en tillidsfuld og betydningsfuld relation. Barnet oplever, at det har værdi for krænkeren, og at det er "den eneste ene". Dette udvikler sig til en mere fysisk kontakt, som barnet kan have svært ved at sige fra overfor. Barnet kan få en fornemmelse af, at det er i gæld til krænkeren, og at det er utaknemmeligt, hvis det ikke vil medvirke til den fysiske kontakt. Når barnet har medvirket i en seksuel aktivitet, kan det føle sig medansvarlig for det, der er foregået. Krænkeren kan nu vedligeholde relationen, dels ved hjælp af 'venskabet', men også ved hjælp af trusler og tvang. Den tætte fortrolighed, der opbygges undervejs, kan gøre det vanskeligt for barnet at fortælle andre om overgrebet.¹⁵

Grooming på de sociale medier

På de sociale medier er der mulighed for at komme i kontakt med andre og deltage i virtuelle mødesteder for personer med fælles interesser. Det er også et sted, hvor ens nysgerrighed, lyst til at lære og få nye ideer kan blive understøttet. Samtidig er det et sted, hvor børn og unge kan have noget for sig selv, og hvor der er lav voksentilstedeværelse.

Desværre er de sociale medier og det virtuelle rum også en mulighed for de mennesker, der ønsker at komme i kontakt med børn og groome dem med det formål at begå seksuelle overgreb mod dem. De kan eksempelvis forsøge at få tilsendt billeder af barnet delvis afklædt eller nøgen, og de kan forsøge at aftale at mødes fysisk, så de kan have kropskontakt og begå seksuelle overgreb mod barnet.

At beskytte barnet mod grooming

Det er vigtigt, at I som plejefamilie lærer plejebarnet, hvordan man begår sig. Det vil sige, hvordan man bliver god til at vurdere og sortere, være kritisk, kende og genkende de sociale signaler og spilleregler både på nettet og i den virkelige verden. Børn med begrænsede sociale kompetencer har særligt behov for jeres støtte, da de i forvejen har svært ved at læse andres udtryk, forstå faresignaler eller forstå egne eller andres grænser.

De forskellige instansers opgaver

Dette afsnit beskriver de forskellige instansers opgaver i sager om overgreb mod børn. De forskellige instanser er kommune/myndighedsrådgiveren, regionale børnehuse, politi og sundhedsvesen. Disse instanser samarbejder om at afdække, hvad der er sket, hvilken betydning overgrebet har haft for barnet, og hvilken støtte barnet har brug for fremadrettet.

Kommunens opgave i sager om overgreb

Det er beskrevet i lovgivningen, hvordan myndighedsrådgiveren skal arbejde med sager, der drejer sig om børn med behov for særlig støtte, herunder sager om overgreb mod børn.¹⁶

Kommunalt beredskab

Alle kommuner er lovgivningsmæssigt forpligtede til at formulere et skriftligt beredskab, der angiver, hvordan kommunen vil arbejde med at forebygge, opspore og håndtere sager om vold og seksuelle overgreb mod børn og unge. Beredskabet skal godkendes politisk, og det skal offentliggøres. I kan med fordel orientere jer i beredskabet for den kommune, der har ansvar for jeres plejebarn. På den måde får I mere viden om, hvad kommunen forventer af jer, og hvad I kan forvente af den.

Vurdering af underretninger indenfor 24 timer

Kommunen skal vurdere alle underretninger senest 24 timer efter, at de er modtaget. Det vil sige tage stilling til, om der på baggrund af underretningen er behov for at handle akut. Hvis kommunen vurderer, at underretningen ikke kræver akut handling, overgår den til almindelig sagsbehandling hos myndighedsrådgiveren. På baggrund af underretningen skal myndighedsrådgiveren altid vurdere, om der er behov for tiltag eller handling i forhold til barnet.

Samtale med barnet

Når kommunen modtager en underretning, der drejer sig om overgreb (eller mistanke om overgreb) mod børn, skal myndighedsrådgiveren gennemføre en samtale med barnet. Samtalen skal give barnet mulighed for at fortælle myndighedsrådgiveren, om det bliver udsat for overgreb, og den skal bidrage til myndighedsrådgiverens vurdering af, hvad der skal foretages i sagen. Hvis mistanken retter sig mod barnets forældre, skal samtalen gennemføres uden, at forældrene er orienteret eller til stede under samtalen.

Politianmeldelse

Myndighedsrådgiveren vurderer, om forholdet skal politianmeldes, hvis der er mistanke eller viden om overgreb mod et barn.

Tilbage melding til underretter

Myndighedsrådgiveren skal orientere jer, der har underrettet, om, hvad der er kommet ud af underretningen. Det vil sige, om underretningen har ført til iværksættelse af foranstaltninger eller en undersøgelse efter Servicelovens § 50. Kommunen er ikke lovgivningsmæssigt forpligtet til at orientere jer om hvilken foranstaltning, der iværksættes, eller om sagen evt. politianmeldes. I praksis vil det dog være vanskeligt og ofte uhensigtsmæssigt at gennemføre særlig støtte til barnet eller politimæssig efterforskning uden at involvere jer som plejefamilie.

Henvisning til børnehuse

Myndighedsrådgiveren skal ifølge lovgivningen henvise sager, hvor der er stærk mistanke eller viden om vold eller seksuelle overgreb mod børn, til et af de fem regionale børnehuse, når det besluttes:

- at udarbejde en børnefaglig undersøgelse, eller revidere den eksisterende børnefaglige undersøgelse

OG

- at inddrage politi og/eller sundhedsvæsen.

Myndighedsrådgiveren har fortsat ansvar for sagsbehandlingen og træffer beslutninger i forhold til barnet under hele forløbet. Læs mere om børnehuse senere i dette afsnit.

Det er ikke alle børn og unge, der henvises til et børnehuse ved mistanke eller viden om vold eller seksuelle overgreb. I nogle tilfælde kan der f.eks. være rejst mistanke om overgreb mod barnet, men kommunen vurderer, at sagen ikke skal anmeldes til politiet, og at der ikke er behov for samarbejde med politi og/eller sygehusvæsen. I disse tilfælde er barnet ikke i børnehuses målgruppe.

Myndighedsrådgiveren skal imidlertid altid vurdere barnets behov for støtte, hvis der er mistanke om overgreb mod et barn, herunder vurdere forældres eller plejeforældres behov for krisehjælp.

Sikkerhedsvurdering – beskyttelse af barnet

Myndighedsrådgiveren skal også vurdere, om der er et akut behov for at beskytte barnet mod yderligere overgreb eller påvirkning og trusler fra den, der mistænkes for at have begået overgrebet. Eksempelvis hvis barnet skal på samvær med biologisk familie, og man har fået en bekymring for eller viden om, at barnet bliver udsat for vold eller seksuelle overgreb i den sammenhæng.

Børnehusets opgave i sager om overgreb

Børnehuse er fysiske huse beliggende i de fem regioner i Danmark.¹⁷ Personalet i børnehuse er uddannede socialrådgivere eller psykologer, og de har erfaring med at tale med børn og unge om overgreb. De samarbejder med en række faste samarbejdspartnere, som inddrages efter behov i de konkrete sager. Det vil som oftest være politi, børnelæge og/eller retsmedicinere.

Formålet med børnehuse er at sikre, at børn, der har været udsat for overgreb, får et skånsomt forløb i børnevenlige rammer. Derfor skal børnehuset være med til at sikre, at de instanser, der er involveret i sagen, arbejder sammen på en hensigtsmæssig måde.

Når barnets sag er modtaget i børnehuset, planlægges og koordineres det videre forløb. Børnehuset og myndighedsrådgiveren inddrager alle relevante fagpersoner ved afholdelse af et sagssamråd. Her mødes man, drøfter og beslutter, hvem der gør hvad og i hvilken rækkefølge.

Derudover har børnehuset til opgave at udrede barnets behov for støtte i forhold til det overgreb, barnet har været udsat for. Barnet kommer i en periode i børnehuset til aftalte samtaler, undersøgelser eller observationer. Som afslutning på forløbet skriver børnehuset en status om barnets situation, som kan indeholde anbefalinger til, hvordan barnet bedst støttes fremadrettet. Denne status indgår som en del af myndighedsrådgiverens børnefaglige undersøgelse.

Krisestøtte til barnet og barnets omsorgspersoner

Børnehusets personale vurderer i samarbejde med myndighedsrådgiveren, om det er relevant at tilbyde krisestøtte til barnet. Barnets omsorgspersoner f.eks. forældre eller plejeforældre kan også tilbydes kortvarig krisestøtte, hvis børnehuset vurderer, at der er behov for det. Krisestøtte er relevant, hvis barnet eller barnets omsorgspersoner bliver så følelsesmæssigt påvirkede af, at barnet har været udsat for overgreb, at de har svært ved at håndtere hverdagen eller varetage omsorgen for barnet.

Politiets opgave i sager om overgreb

Når politiet modtager en anmeldelse om overgreb, skal de tage stilling til, om der er grundlag for en efterforskning. Politiet vurderer herunder, om der er behov for at rekvirere en retsmedicinsk undersøgelse, der kan afdække og dokumentere eventuelle fysiske fund.¹⁸

Videoafhøring og afhøring af de unge

En del af en politimæssig efterforskning er afhøringer. Afhøring af de mindre børn foregår ved videoafhøring, det vil sige, at afhøringen videofilmes, så barnet undgår at skulle møde op i retten. Det er som udgangspunkt børn op til 15 år, der videoafhøres, men der kan træffes beslutning om at videoafhøre en ung over 15 år, hvis særlige forhold gør sig gældende, f.eks. den unges psykiske tilstand eller kognitive funktion.

Barnet afhøres af særligt uddannet personale fra politiet. I et tilstødende lokale sidder barnets myndighedsrådgiver, anklagemyndigheden, en repræsentant fra børnehuset og beskikkede advokater for alle parter m.fl. og overværer afhøringen. Plejefamilie og andre omsorgspersoner omkring barnet må ikke overvære afhøringen. Videoafhøring finder sted i børnehuset, der har børnevenligt indrettede lokaler til formålet. De unge over 15 år afhøres af politiet uden videooptagelse. Politiet kan dog vælge at benytte børnehusets lokaler til afhøringen.¹⁹

Retssag eller henlæggelse

Anklagemyndigheden afgør, om der skal rejses tiltale mod den mistænkte, på baggrund af afhøringer og eventuelle lægelige undersøgelser. Hvis der rejses sigtelse, og sagen behandles i retten, anvendes videooptagelsen fra videoafhøringen som bevis, når det drejer sig om børn op til 15 år. Unge over 15 år møder som udgangspunkt op i retten og afgiver forklaring. Anklagemyndigheden kan også beslutte at henlægge sagen, hvis der vurderes ikke at være beviser nok til at kunne gennemføre en retssag.

¹⁸⁾ Retsmedicinske undersøgelser kan foretages af Rigshospitalet, Skejby Sygehus og Odense Universitetshospital

¹⁹⁾ Rigsadvokatens meddelelse om "Behandling af sager om seksuelt misbrug af børn og videoafhøring af børn i sådanne sager". RM 2/2007 – revideret 31. marts 2016.

Sygehusvæsenets opgave i sager om overgreb

Sundhedsvæsenet – f.eks. sygehuse, børneafdelinger eller børnemodtagelse inddrages i sager om overgreb for at undersøge, vurdere og dokumentere barnets eventuelle fysiske skader efter overgrebet. De kan også blive inddraget til at vurdere barnets generelle helbreds-tilstand. Denne vurdering kan føre til, at barnet visiteres til yderligere sundhedsfaglige undersøgelser. Disse undersøgelser foregår ofte i sygehusets børneafdeling.

Retsmedicinske undersøgelser

De retsmedicinske institutter har til opgave at gennemføre retsmedicinske undersøgelser, hvis politiet vurderer, at der kan findes spor efter vold eller seksuelle overgreb, f.eks. sæd, spyt, hår, brud og mærker. Af hensyn til kvaliteten af spor er det vigtigt, at der handles inden for 72 timer, da børns rifter og sår heler hurtigt.

Børn der har været udsat for seksuelle overgreb får undersøgt kønsorganer og endetarm. Der er ikke tale om en egentlig gynækologisk undersøgelse, men om en udvendig undersøgelse. Der kan dog forekomme indvendig undersøgelse ved sikring af spor, som f.eks. sæd. Den retsmedicinske undersøgelse foretages ved hjælp af et kolposkop, som er et forstørrelsesapparat, der fungerer som en kikkert, og som samtidig kan tage billeder. Billederne bruges som dokumentation for eventuelle fund.

Ud over undersøgelse af kønsorganer og endetarm kan retsmedicineren også foretage en almen lægelig børneundersøgelse.

Plejefamiliens rolle

Jeres vigtigste opgave som plejefamilie er:

- at viderebringe den mistanke eller viden, I har, til myndighedsrådgiveren
- at støtte barnet igennem forløbet ved at forberede barnet på, hvad der skal ske, lytte til barnets oplevelse, tale med barnet om de følelser, det direkte eller indirekte udtrykker og hjælpe barnet til at fastholde en normal hverdag i det omfang, det er muligt

I kan søge information hos myndighedsrådgiveren, hvis I er i tvivl om sagens forløb eller jeres rolle i sagen.

Lovgivning

Serviceoven²⁰ Underretningspligt § 153

Personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, skal underrette kommunalbestyrelsen, hvis de under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage,

- 1) at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte,
- 2) at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte på grund af de vordende forældres forhold,
- 3) at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte på grund af barnets eller den unges ulovlige skolefravær eller undladdelse af at opfylde undervisningspligten, eller
- 4) at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for overgreb.

Serviceoven Vurdering og behandling af underretning § 155

Kommunalbestyrelsen skal sikre, at der iværksættes en rettidig og systematisk vurdering af alle underretninger efter §§ 152 – 154 med henblik på at afklare, om barnet eller den unge har behov for særlig støtte. Kommunalbestyrelsen skal foretage central registrering af underretningerne med henblik på at understøtte tilrettelæggelsen af indsatsen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal senest 24 timer efter modtagelsen af en underretning efter stk. 1 vurdere, om barnets eller den unges sundhed eller udvikling er i fare, og om der derfor er behov for at iværksætte akutte foranstaltninger over for barnet eller den unge.

²⁰⁾ Lov om Social Service – LBK nr. 369 af 18/04/2017

Serviceoven Børnesamtale § 155 a

Stk. 2. Til brug for vurderingen af en underretning efter §§ 152 – 154, jf. stk. 1, kan der finde en samtale sted med barnet eller den unge. Samtalen kan finde sted uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver og uden dennes tilstedeværelse, når hensynet til barnets eller den unges bedste taler herfor. Ved underretninger om overgreb mod et barn eller en ung skal der finde en samtale sted med barnet eller den unge. Ved underretning om overgreb mod et barn eller en ung fra barnets eller den unges forældres side skal samtalen finde sted uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver og uden dennes tilstedeværelse.

Stk. 3. Samtale efter denne bestemmelse kan undlades, i det omfang barnets eller den unges modenhed eller sagens karakter taler imod samtals gennemførelse.

Serviceoven Orientering til underretter § 155 b

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal orientere den, der har foretaget underretning efter § 153, om, hvorvidt den har iværksat en undersøgelse eller foranstaltninger vedrørende det barn eller den unge, som underretningen vedrører. Dette gælder dog ikke, hvis særlige forhold gør sig gældende.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan ved en underretning efter § 153 orientere den, der foretog underretningen, om, hvilken type foranstaltning den har iværksat, og om den planlagte varighed heraf, hvis oplysningen herom vil kunne have væsentlig betydning for den støtte, som den pågældende under udøvelse af hvervet eller tjenesten kan yde barnet eller den unge. Dette gælder dog ikke, hvis særlige forhold gør sig gældende.

Serviceoven Afbrudt samvær § 71

Stk. 4. Ved viden eller formodning om, at den person, som barnet eller den unge skal have samvær med, har begået overgreb mod et barn eller en ung, skal børn og ungeudvalget, medmindre særlige forhold taler imod det, for en bestemt periode træffe afgørelse om at afbryde den pågældendes forbindelse med barnet eller den unge i form af samvær eller brev, mail eller telefonforbindelse eller om, at samvær kun må foregå under tilstedeværelse af en repræsentant for kommunen.

Forældreansvarsloven²¹ § 2

Forældremyndighedens indehaver skal drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov.

Stk. 2 Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.

²¹Forældreansvarsloven LBK nr. 1820 af 23/12/2015

Links til supplerende materialer

På Socialstyrelsens hjemmeside kan man læse mere om vold og seksuelle overgreb mod børn og unge, downloadede publikationer og finde oplysninger om yderligere undersøgelser og litteratur om temaet.

<https://socialstyrelsen.dk/born/overgreb>

Læs blandt andet 'Den Professionelle tvivl – Tegn og reaktioner på seksuelle overgreb mod børn og unge' (2014):

<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/den-professionelle-tvivl-tegn-og-reaktioner-pa-seksuelle-overgreb-mod-born-og-unge>

Se også 'Vold og seksuelle overgreb mod børn med handicap' (2017):

<https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/vold-og-seksuelle-overgreb-mod-born-med-handicap>

På Socialstyrelsens Vidensportal samles aktuelt bedste viden om en række temaer, blandt andet vold og seksuelle overgreb mod børn og unge:

<https://socialstyrelsen.dk/born/overgreb/viden-om-metoder-tema-om-overgreb>

Børnerådet er et statsligt råd, der har til opgave at sikre børns rettigheder.

Børnerådet har udviklet en børneportal med overskriften: 'Find vej til hjælp – og kend dine rettigheder'.

Her kan man blandt andet søge oplysning om rettigheder i forhold til vold og overgreb og i forhold til at være anbragt.

<http://boerneportalen.dk/>
<http://boerneportalen.dk/vold-og-overgreb/>
<http://boerneportalen.dk/anbragt/>

Børnerådet udgiver desuden en række materialer blandt andet om børn, der bliver udsat for vold i hjemmet:

<https://www.boerneraadet.dk/materialer/materialer-inddelt-i-temaer/omsorgssvigt>

Børns Vilkår er en privat organisation, der arbejder for at stoppe svigt og for børns ret til en trykbar barndom. Børn og unge kan ringe til Børnetelefonen alle dage kl. 11.00 – 23.00 på tlf. nr. 116 111

<https://bornetelefonen.dk/>

Red Barnet er en privat organisation, der arbejder for at bekæmpe mobning og stoppe alle former for vold og seksuelle overgreb mod børn. Læs mere her:

Red Barnet beskæftiger sig også med overgreb via digitale medier og tilbyder rådgivning til unge, der har problemer med nøgenbilleder på nettet:

https://redbarnet.dk/media/2912/noegen_paa_nettet.pdf
<https://redbarnet.dk/sletdet/>

Unge, forældre og fagpersoner kan læse mere om sikkerhed på digitale medier på 'SikkerChat'

<https://redbarnet.dk/skole/sikkerchat/>

Sex og Samfund er en privat organisation, der arbejder med seksuel sundhed. Organisationen har udviklet en række materialer om børn og unge, grænser og seksualitet. De tilbyder også telefonrådgivning til unge om sex, pubertet, prævention m.m. ('Privatsnak.dk' eller 'Sexlinien.dk')

Læs mere her:

<http://www.sexogsamfund.dk/sex-samfund/vores-arbejde/foraeldre.aspx>

Bryd tavsheden er en privat forening baseret på frivilligt arbejde, der arbejder for aktiv forebyggelse af vold i familien og vold mellem kæresten. Børn og unge kan ringe, skrive, chatte eller få en samtale med en rådgiver fra 'Bryd Tavsheden'. Man kan læse mere om det her:

<http://www.sexogsamfund.dk/sex-samfund/vores-arbejde/foraeldre.aspx>

Man kan få råd og vejledning om børn, der har seksuelt bekymrende eller grænseoverskridende adfærd ved tre specialiserede behandlingssteder:

JUNO, Aarhus Kommune,
Tlf.: 89 40 11 00
rc@msb.aarhus.dk
<http://www.aarhus.dk/juno>

SEBA, Aalborg Kommune
Tlf.: 31 99 04 94
<https://seba.aalborg.dk/om-projekt-seba>

JanusCentret, København
Tlf. 33 69 03 69
info@januscentret.dk
www.januscentret.dk

På Socialstyrelsens hjemmeside kan man også blive klogere i forhold til reglerne for voksenansvar samt adgangen til undtagelsesvist at bruge magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten overfor børn og unge, der er anbragt udenfor eget hjem:

<https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/magtanvendelse-born-og-unge-1>

Se mere om, hvordan sager om overgreb bevæger sig gennem systemet, og hvordan forløbet påvirker barnet og omgivelserne:

<http://mistanken.dk/>

Ankestyrelsen er en national enhed, der behandler klager på det sociale område og er med til at sikre en ensartet sagsbehandling i hele landet.

Læs mere om underretning til kommunen, samt muligheden for at underrette Ankestyrelsen:

<https://ast.dk/born-familie/underretninger/underretninger-om-born-og-unge>

Litteratur

- Cawson, P. m. fl. (2000): Child maltreatment in the United Kingdom: A study of the prevalence of child abuse and neglect. London: NSPCC.
- Finkelhor, David (1984): Child Sexual Abuse: New Theory and Research. Free Press, New York.
- Heltne, Unni & Øystein, Per (2011): Barn som lever med vold i familien: grunnlag for beskyttelse og hjelp. Universitetsforlaget.
- Jensen, Tine K. m. fl. (2005): Reporting possible sexual abuse: A qualitative study on children's perspective and context for disclosure. Child Abuse & Neglect 29: 1395 – 1413.
- Johansen, Anette et al. (2009): Danske børns sundhed og sygelighed, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet
- Kikuchi, J. (1995): When the offender is a child: identifying and responding to juvenile sexual abuse offenders. In M. Hunter (Ed.) Child survivors and perpetrators of sexual abuse: Treatment Innovations. Thousand Oaks, California: sage Publications, Inc.
- Langfeldt, T. og M. Porter (1986): Sexuality and family planning. Report of a consultation and research findings. WHO.
- O'Connell, Rachel (2003): A typology of child cybersexploitation and online grooming practices. Cyberspace Research Unit, University of Central Lancashire.
- Oldrup, Helene et al. (2011): Vold mod børn og unge – Hovedrapport, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (11:15)
- Smallbone Stephen m. fl. (2008): Preventing child sexual abuse. Evidence, policy and practice. Willan publishing.
- Socialstyrelsen (2017): Vold og seksuelle overgreb mod børn med handicap – Håndbog om forebyggelse, opsporing og håndtering
- Zeuthen, Katrine (2009): Kærlighed og overlevelse. Barneseksualitet og seksuelle traumer. Akademisk forlag.
- Øverlien, Caroline (2007): Barn som oplever pappas våld mot mamma – vad säger forskningen? Nordisk Sosialt Arbeid, nr. 4, 2007, vol. 27

Lovgivning m.m

Lov om Social Service

– <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=186422>

Bekendtgørelse om børnehuse

– <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=158447>

Kvalitetsstandard for børnehuse

– https://socialstyrelsen.dk/filer/born/overgreb/05527_sos_bornhuse_kvalitetsstandarder_merete.pdf

Forældreansvarsloven

– <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=173278>

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen
Edisonvej 1,
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00

www.socialstyrelsen.dk